

Analyse og afdækning
af nuværende praksis
i forhold til rammer, vilkår
og organisering af indsatser
for sårbare børn og unge
i dagtilbud og skole
i Odder Kommune

RenViden

UDARBEJDET AF REN VIDEN
FOR ODDER KOMMUNE

April 2018

INDHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	5
1. INDLEDNING	6
Rapportens opbygning	7
2. OPGAVEN I ODDER KOMMUNE	8
3. METODISK TILGANG	9
Fokusgruppeinterview i dagpleje, dagtilbud og skoler	9
Fokusgruppeinterview – det tværgående samarbejde	10
Fokusgruppeinterview på forvaltningsniveau	10
Enkeltinterview med otte elever	10
Forældreinterview	11
En konfigurativ analyse	11
4. ANALYSE AF INTERVIEWDATA	13
Elever i henholdsvis specialklasser og inkluderede elever	13
Sammenfatning vedrørende eleverne	16
Forældre til sårbare børn i dagtilbud, elever i specialklasser og inkluderede elever	16
Sammenfatning vedrørende forældrene	18
Dagpleje	19
Sammenfatning vedrørende dagplejen	20
Dagtilbud landsbyordning	21
Sammenfatning vedrørende dagtilbud i landsbyordningerne	23
Dagtilbud i Odder by	24
Sammenfatning vedrørende dagtilbud i Odder by	26
Skoler landsbyordning	27
Sammenfatning vedrørende skoler i landsbyordninger	29

INDHOLDSFORTEGNELSE

Skoler i Odder by	30
Sammenfatning vedrørende skoler i Odder by	32
Specialklasser	33
Sammenfatning vedrørende specialklasser	35
Tværgående samarbejde	35
Sammenfatning vedrørende det tværgående samarbejde Odder kommune	37
Forvaltning	38
Sammenfatning vedrørende forvaltningen	39
Det øgede antal elever, der går i specialklasser	40
5. TEMATISK ANALYSE AF CENTRALE UDFORDRINGER	42
Inklusionsindsatser	43
Forskning	44
Tidlig opsporing	44
Forskning	45
Overgange	45
Forskning	46
Nye elevprofiler	46
Forskning	46
Elevinddragelse	47
Forskningen	47
Kommunikation med forældre til børn med særlige behov	47
Forskning	48
Samarbejde mellem almentilbud og specialtilbud	48
Forskning	48
Kompetenceudvikling	49
Forskning	49
Landsbyordningen	49
Forskning	50

INDHOLDSFORTEGNELSE

Det tværgående samarbejde og eksterne ressourcepersoner	50
Forskning	51
PPR	51
Forskning	51
Forvaltning og ledelse	52
Forskning	52
Fortællinger der går på tværs af kommunen	52
Forskning	53
6. OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER FOR DET KOMMENDE ARBEJDE I ODDER KOMMUNE	54
BILAG 1: REFERENCER	56
BILAG 2: BEGREBSDEFINITIONER OG FORKORTELSER	58

FORORD

Formålet med denne rapport er at skabe et vidensgrundlag om Odder Kommunes nuværende praksis i forhold til rammer, vilkår og organisering af indsatser for sårbare børn og unge i dagtilbud og skole.

Rapporten er udarbejdet af Ren Viden for Odder Kommune. Rapporten bygger på oplysninger fra 144 personers deltagelse i 30 interview gennemført i perioden fra den 5. marts 2018 til den 23. marts 2018.

Det skal bemærkes, at der på tværs af alle interview udtrykkes en holdning om, at det er vigtigt at arbejde med inklusion. Det er karakteristisk, at der er et engagement i kommunens fællesskab og et tilhørsforhold til de institutioner, som de enkelte er tilknyttede eller benytter sig af. Det er bemærkelsesværdigt, hvor dygtige medarbejderne er til at reflektere over deres egen praksis og beskrive de udfordringer, de oplever i hverdagen både rent organisatorisk, men også i forhold til deres egne professionelle roller. Det er vigtigt at have dette for øje, når analysen læses.

Der skal lyde en stor tak til alle deltagerne i interview, der har stillet deres tid til rådighed med meget kort varsel, og som udgør fundamentet for analysen.

Endelig skal lyde en tak til Odder Kommune for tildelingen af opgaven.

Camilla Brørup Dyssegaard, stifter af Ren Viden

April 2018

1. INDLEDNING

Der er i de seneste ti år gennemført en række danske analyser, som peger på, hvad der fremmer inklusion i dagtilbud og skole.

Når det gælder dagtilbud, blev Nationalt Videncenter for Inklusion og Eksklusion (NVIE) etableret i 2005. NVIE har fundet (Petersen m.fl., 2009), at daginstitutioner, der i den pædagogiske praksis har fokus på arbejdet med inklusion, er kendetegnet ved, at:

1. Inklusion er beskrevet som en fælles opgave for hele institutionen
2. Pædagogikken afspejler den konkrete børnegruppe
3. Det faglige fokus er på relationerne mellem barnet og den sociale kontekst
4. Børnene skal udvikle et socialt ansvar
5. Det tværfaglige samarbejde er formaliseret
6. Special- og almenpædagogikken er integreret
7. Der er udviklet procedurer for samarbejde med forældre
8. Der er dialog med lokalsamfund og omverden.

Der er også senere foretaget en større undersøgelse af inklusion i daginstitutioner og dagpleje (EVA, 2014). Resultaterne herfra viser, at de kommunale dagtilbud har en forskellig grad af systematisk kultur i inklusionsarbejdet. Institutioner der arbejder systematisk med inklusion, er karakteriseret ved, at medarbejderne har deltaget i kompetenceudvikling, at der er adgang til fagpersoner med særlig viden om inklusion, og at man har inddraget forældrene i inklusionsarbejdet. Nogle af de hyppigst nævnte barrierer for inklusion er utilstrækkelig normering, de fysiske rammer og pædagogernes og dagplejernes manglende viden om børn med særlige behov.

På skoleområdet blev der på DPU startet en række undersøgelser under programmet "Strategisk Velfærdsforskning" i 2006. Undersøgelserne viste (Egelund og Tetler, 2009; Dyssegaard, 2009), at der blandt skolernes ledelser og lærere var mange potentielle ressourcer til og ønsker og intentioner om at sætte en udvikling af en mere inkluderende skole i gang. Det fremgår dog også, at disse ikke nødvendigvis er omsat i skolernes strategier og praksis. Der viser sig at være tre områder, der især er tydelige som væsentlige faktorer for skoleudvikling i en inkluderende retning:

1. Betydningen af etableringen af fælles værdier og målsætninger, som er udarbejdet, kendt og accepteret af medarbejderne
2. Skoleledelsens samarbejde med medarbejderne
3. Lærernes samarbejde i team.

Der er på opdrag fra Undervisningsministeriet gennemført en række undersøgelser efter den ændring af reglerne om folkeskolens specialundervisning, der trådte i kraft i 2012 (Baviskar et m.fl., 2015; Dyssegaard og Egelund, 2015; Nielsen et al., 2016). Disse undersøgelser viser, at arbejdet med øget inklusion i folkeskolen siden lovændringen i 2012 ikke har været uproblematisk, og de viser, at inklusionen ikke altid har fungeret efter hensigten. Det påpeges, at folkeskolen kendetegnes ved at være et meget komplekst felt at ændre praksis i. Faktorer som forældrebaggrund og fagligt niveau hos eleverne har betydning for elevernes læring og trivsel, men også andre faktorer, som fx i hvilken grad man accepterer forskelligheder på skolen og i klassen, hvordan man håndterer konfliktsituationer, også skole-hjem-samarbejde mv. har betydning.

De samlede resultater på dagtilbuds- og skoleområdet indikerer, at man er nødt til at forholde sig til konteksten i den enkelte institution, når man igangsætter inkluderende indsatser. Derfor er det vigtigt, at man i dagtilbuddene og skolerne har en professionel dialog omkring, hvilke problemer der opleves i de enkelte institutioner, og hvilke indsatser der skal til for at løse netop disse udfordringer. Ligeledes fremhæves det som vigtigt, at der følges op på og foretages analyser af, hvad der gik godt, og hvad der gik mindre godt, samt hvordan indsatserne kan tilpasses fremover for at skabe et inkluderende miljø i dagtilbud og skole.

RAPPORTENS OPBYGNING

Udover denne indledning består rapporten af:

- 2: Opgaven i Odder Kommune.** I dette kapitel beskrives det overordnede udgangspunkt for nærværende analyse.
- 3: Metodisk tilgang.** Her beskrives de metoder, der er benyttet til opgavens løsning.
- 4: Analyse af interviewdata.** I dette kapitel præsenteres resultater af analysen af data fra fokusgruppeinterview og enkeltinterview.
- 5: Tematisk analyse af centrale udfordringer.** I dette kapitel præsenteres resultaterne fra en tværgående analyse af centrale udfordringer i Odder Kommune.
- 6: Opmærksomhedspunkter for det kommende arbejde i Odder Kommune**

Bilag 1: Referenceliste.

Bilag 2: Begrebsdefinitioner og forkortelser.

2. OPGAVEN I ODDER KOMMUNE

På baggrund af en kraftig stigning i visitationen af elever til specialklasseundervisning i skoleåret 2017/18 har Odder Kommune ønsket at iværksætte en analyse og afdækning af praksis på almen- og specialområdet i dagtilbud og skole. Analysen omfatter endvidere Børne- og Familiecentrets støtte- og vejledningsfunktioners samarbejde med dagtilbud og skole.

Analysen skal rumme en afdækning af nuværende praksis i forhold til rammer, vilkår og organisering af indsatser for sårbare børn og unge i dagtilbud og skole. Der skal endvidere foretages afdækning af nuværende praksis vedrørende tidlig opsporing, forebyggende indsatser samt inklusionsindsatser på dagtilbuds- og skoleområdet. Analysen skal kunne danne grundlag for anbefalinger til fremtidige mål og indsatser til at fremme inkluderende miljøer.

Der er nedsat tre arbejdsgrupper, der skal afdække den nuværende praksis i kommunen på tre overordnede områder:

1. Faglige indsatser
2. Økonomi og styring
3. Tværgående samarbejde.

I forhold til arbejdsgruppe 1 og 3 er det besluttet at indhente ekstern konsulentbistand i forhold til afdækning af kommunens nuværende praksis. Der er endvidere ønsket et "inklusionseftersyn". Nærværende rapport er resultatet af den eksterne konsulentbistands praksisnære analyse, hvor der også indgår en kobling med den forskningsviden, der findes på området.

3. METODISK TILGANG

Metoden, der er anvendt til at indsamle data, er primært fokusgruppeinterview i dagtilbud og skoler. Disse er suppleret med enkeltinterview af elever, der er henholdsvis specialklasseelever og inkluderede elever. Endvidere er der gennemført et fokusgruppeinterview på forvaltningsniveau og et omkring det overordnede, tværgående samarbejde.

Baggrunden for valg af fokusgruppeinterview er, at de tidligere nævnte undersøgelser viste, at de kvantitative surveyundersøgelser blandt de forskellige medarbejdergrupper afslørede enormt store forskelle på, hvordan praksis oplevedes. Dette medførte, at der ikke kunne gives et tydeligt billede af, hvad det var for en virkelighed, institutionerne stod med. Ved at gennemføre fokusgruppeinterview er der mulighed for at få belyst forskelle på, hvad de forskellige medarbejdere, forældre og elever oplever i forhold til øget inklusion. På denne måde opnås et retvisende billede af, hvad de forskellige medarbejdere, forældre og elever oplever i praksis, samt hvilke udfordringer de står overfor.

Fokusgruppeinterviewene har haft en varighed fra 1 time 15 min. og op til 2 timer afhængigt af institutionens størrelse. Interviewene var semistrukturerede med mulighed for at forfølge interessante emner, der dukkede op. Interviews er foretaget af autoriseret psykolog og ph.d. Camilla Brørup Dyssegaard, suppleret af professor Niels Egelund, der primært har virket som referent. Interviewene blev optaget som lydfiler og er brugt til analysen.

FOKUSGRUPPEINTERVIEW I DAGPLEJE, DAGTILBUD OG SKOLER

Der er gennemført interview i dagplejen, i alle dagtilbud og på alle skoler i Odder Kommune. Der er endvidere gennemført et interview med medarbejdere i specialklasser og deres pædagogiske leder. Der er fem overordnede fokusområder, som er blevet belyst:

- Hvordan er organiseringen af specialtilbud på henholdsvis dagtilbuds- og skoleområdet? Hvordan er praksis i forhold til delinklusion af elever fra specialklasserne?
- Hvilke former for indsatser er der i forhold til tidlig opsporing og indsatser?
- Hvilken inklusionspraksis og hvilke initiativer har de forskellige institutioner?
- Hvilke medarbejderkompetencer findes der på almen- og specialområdet i institutionerne?
- Hvordan samarbejdes der med forældre på almen- og specialområdet?

I hvert fokusgruppeinterview i dagtilbuddene og skolerne deltog den pædagogiske leder af dagtilbud eller skole, en repræsentant for medarbejderne (fra dagtilbud en pædagog og en medhjælper, fra skoler en lærer og en pædagog), tillidsrepræsentanten, den fagperson, der havde ansvar for særlige specialpædagogiske funktioner, og den PPR-medarbejder, der var

tilknyttet dagtilbuddet eller skolen. I dagtilbuddene deltog endvidere en medarbejder fra sundhedsplejen.

I forhold til fokusgruppeinterview i dagplejen deltog afdelingsleder, pædagog, tillidsrepræsentant, dagplejer, PPR og sundhedsplejerske.

FOKUSGRUPPEINTERVIEW – DET TVÆRGÅENDE SAMARBEJDE

Der blev gennemført et interview i forhold til det tværgående samarbejde i Odder Kommune. Der er tre overordnede fokusområder, som er blevet belyst:

- Børne- og Familiecentrets støtte- og vejledningsfunktioners tværgående arbejde i dagtilbud og skole
- Initiativer der støtter familier med sårbare børn og unge
- Initiativer i overgangen på børneområdet.

I interviewet deltog leder af BFC, PPR-leder, en skoleleder, dagtilbudsleder, leder af sundhedsplejen, to konsulenter og en lærer.

FOKUSGRUPPEINTERVIEW PÅ FORVALTNINGSNIVEAU

Der er gennemført et interview på det overordnede forvaltningsniveau. De overordnede fokusområder var en kombination af de otte ovenstående fokusområder.

I fokusgruppeinterviewet deltog Direktøren for Børn, Unge og Kultur, Udviklingskoordinatoren for skole og dagtilbud, Lederen af Børne og Familiecentret (BFC), lederen af Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR), to skoleledere og en dagtilbudsleder.

ENKELTINTERVIEW MED OTTE ELEVER

Erfaringer fra anden forskning har vist, at de personlige oplevelser, som elever har af deres skolegang, bedst kommer frem i det fortrolige rum, som enkeltinterviewet sker i. Der er gennemført enkeltinterview med fire elever fra specialklasser, to tidligere elever fra specialklassen og to elever, der er blevet inkluderet.

Interviewene var af 45 minutters varighed. Interviewene var semistrukturerede og dækkede følgende fire overordnede fokuspunkter:

1. Specifikt: læringsrelaterede fokuspunkter
2. Generelt: trivselsrelaterede fokuspunkter
3. Evt. segregeringsproces
4. Evt. inklusionsproces.

FORÆLDREINTERVIEW

Der er gennemført tre fokusgruppeinterview med forældre. Det ene interview gennemførtes med forældre til elever i specialklasse, det andet med forældre til elever, der er inkluderede, og det tredje med forældre til sårbare børn i dagtilbud.

I nedenstående tabel gives et overblik over de gennemførte interview og antal deltagere i interviewene.

INTERVIEW	ANTAL	ANTAL DELTAGERE I INTERVIEW
<i>Interview med elever</i>	8	8
<i>Fokusgruppeinterview med forældre til sårbare børn i dagtilbud</i>	1	6
<i>Fokusgruppeinterview med forældre til elever i specialklasser</i>	1	5
<i>Fokusgruppeinterview forældre til inkluderede elever</i>	1	5
<i>Fokusgruppeinterview dagplejen</i>	1	6
<i>Fokusgruppeinterview dagtilbud</i>	8	48
<i>Fokusgruppeinterview skoler</i>	7	42
<i>Fokusgruppeinterview specialklasser</i>	1	8
<i>Fokusgruppeinterview tværgående samarbejde</i>	1	9
<i>Fokusgruppeinterview forvaltning</i>	1	7
I alt	30	144

EN KONFIGURATIV ANALYSE

Ligesom der findes forskellige tilgange til at indsamle og kortlægge eksisterende viden, er der en række metoder til at kombinere, syntetisere og præsentere viden. En af disse er en konfiguratv analyse. Den konfigurative tilgang er kendetegnet ved at organisere, udforske og finde mønstre i den viden, der er indsamlet, i dette tilfælde gennem interview. Denne tilgang er hensigtsmæssig, når der indsamles viden fra interview, der er gennemført i forskellige sammenhænge og kontekster.

Analysen er foretaget på den måde, at notaterne fra interviewene er blevet gennemlæst flere gange, samt at lydfiler er aflyttet.

Det er valgt at udarbejde analysen i to faser. Den indledende fase af analysen består af en udfoldelse af de data, der er indsamlet i forbindelse med de 30 gennemførte interview med i alt 144 deltagere. Den første del af analysen rummer en afdækning af nuværende praksis i forhold til rammer, vilkår og organisering af indsatser for sårbare børn og unge i dagtilbud og skole.

Anden del af analysen er en tværgående tematisk karakteristik af, hvilke centrale udfordringer der tegner sig i forhold til rammer, vilkår og organisering af indsatser for sårbare børn og unge i dagtilbud og skole i Odder Kommune. De centrale udfordringer er suppleret med resultater fra aktuel forskning.

I nedenstående figur vises processen fra gennemførelse til analyse, til det videre arbejde i Odder Kommune.

4. ANALYSE AF INTERVIEWDATA

I dette kapitel udfoldes den indledende del af den konfigorative analyse af de 30 gennemførte interview med i alt 144 deltagere. Analysen rummer en afdækning af nuværende praksis i forhold til rammer, vilkår og organisering af indsatser for sårbare børn og unge i dagtilbud og skole.

Interviewdata er således på baggrund af gennemlytning og analyse blevet kategoriseret i forhold til centrale spørgsmål, der relaterer sig til undersøgelsens overordnede formål: *En analyse og afdækning af nuværende praksis i forhold til rammer, vilkår og organisering af indsatser for sårbare børn og unge i dagtilbud og skole i Odder Kommune.*

Det skal præciseres, at analysen tager afsæt i deltagernes egne oplevelser af deres hverdag i Odder Kommune. Det skal endvidere understreges, at disse ikke er afstemt med faktuelle oplysninger om fx normeringer, ændringer i politik eller strategier i kommunen. Kapitlet tjener derfor til at give et billede af, hvad medarbejdere, ledelsespersoner, forældre og elever oplever i forbindelse med den nuværende praksis i forhold til rammer, vilkår og organisering af indsatser for sårbare børn og unge i dagtilbud og skole i Odder Kommune. Odder Kommune kan efterfølgende anvende oplysningerne om de interviewedes oplevelser og sammenholde dem med faktuelle forhold.

Oplysninger fra interviewene er grupperet i ni overordnede områder: elever, forældre, dagpleje, dagtilbud i landsbyordning, dagtilbud i Odder by, skoler i landsbyordning, skoler i Odder by, specialtilbud og det tværgående samarbejde. Indenfor hvert af de ni områder gennemgås de centrale spørgsmål fra interviewene.

Alle interview, med undtagelse af elevinterview, er afsluttet med følgende spørgsmål: Hvad skyldes efter jeres opfattelse det øgede antal elever i kommunen, der går i specialklasser? Der er foretaget en tematisering af respondenternes svar på dette spørgsmål.

Det er valgt at gennemgå dagtilbud og skoler i henholdsvis landsbyordninger og Odder by hver for sig, da de har nogle meget forskellige rammer og vilkår.

ELEVER I HENHOLDSVIS SPECIALKLASSER OG INKLUDEREDE ELEVER

Det er af etiske grunde valgt at skrive elevernes udsagn sammen i tværgående temaer, da elevernes anonymitet skal sikres. De interviewede elever er henholdsvis startet i almentilbud og efterfølgende flyttet i specialtilbud, startet i specialtilbud eller har fra start været inkluderet i et almentilbud.

Skolestart i almenkolen

Som fælles udgangspunkt glædede eleverne sig til at starte i skole, og i børnehaveklassen trivedes eleverne overordnet set godt. Et fælles kendetegn for de elever, der startede i almenkolen var, at flere af dem i takt med de stigende krav begyndte at få både faglige og sociale vanskeligheder. Nogle nævnte, at de ikke oplevede at få opmærksomhed fra lærerne, og at lærerne ikke forstod dem.

I takt med at de faglige udfordringer stiger, reagerer flere af eleverne med en lidt mere udadreagerende adfærd, eller de trækker sig tilbage og isolerer sig. Det bemærkes dog, at når de får differentierede opgaver, er de mere motiverede og fokuserede, ligesom nogle af eleverne oplyser, at de har haft glæde af at få lov til at sidde i et mindre rum.

Segregeringsprocessen til specialklassen

Det, der er karakteristisk for elevernes svar her, er, at de var triste over, at de skulle væk fra deres venner. De havde dog en forhåbning om, at deres udfordringer bedre ville kunne tilgodeses i et mindre miljø med flere medarbejdere. Enkelte udtrykte også en bekymring for ikke at være "normal".

Oplevelse af skolegangen i specialklassen

Overordnet set har eleverne været glade for færre elever i klasserne og adgang til to voksne i klassen. Eleverne giver et billede af, at de begynder at føle en faglig progression, selv om de stadig kan være udfordrede. De fleste er særligt glade for de praktiske fag, og enkelte efterlyser flere timer.

Flere elever udtrykker også, at det er deres "dagsform", der bestemmer, om de laver noget i skolen, de kan fx have svært ved at klare mandagen ovenpå en weekend.

Eleverne giver udtryk for, at skift og overgange opleves vanskelige. Det gælder både i forhold til skift mellem afdelingerne, indskoling, mellemtrin og udskoling, men især har eleverne oplevet, at elevtilgangen til specialklasserne og tilkomst af nye lærere har været et problem. Med det stigende antal klasser, elever og lærere opleves det, at der er blevet mindre struktur, tryghed og sikkerhed. Eleverne påpeger, at elevsammensætningen kan give problemer, når udadreagerende og indadreagerende elever sidder i samme klasse. Der er endvidere nogle af eleverne, der direkte udtrykker frygt for deres klassekammerater.

Flere elever udtrykker også, at de synes, der er mindre tid til de "sociale fag", hvor der er fokus på udviklingen af deres sociale kompetencer. De påpeger, at de gerne vil arbejde med deres sociale kompetencer ved blandt andet at få hjælp i frikvartererne til at starte et spil med andre fremfor at sidde med iPads.

Nogle af eleverne giver udtryk for, at de godt kan føle sig stigmatiseret i specialklasserne. De nævner den fysiske indretning, men også at de kan føle sig set ned på, og at de kan have en følelse af, at almenlærere, når de ser dem, tænker, at nu er der optræk til ballade. Den oplevelse kan eleverne også have, når de deltager i undervisningen i almenklasserne. Det udtrykkes også, at rammerne kan være for trygge, og at de gerne ville have, at der blev stillet større krav til dem både socialt og fagligt.

Når det gælder fritiden, er det karakteristisk, at der er meget lidt kontakt med klassekammeraterne, der kan bo over et meget stort område. Hvis der er kontakt, er det primært i forbindelse med computerspil over nettet, eller det er i forbindelse med, at forældre har kørt deres børn hen til en kammerat.

Inklusion

Det er karakteristisk for de elever, der er inkluderede, at der er etableret nogle særlige rammer for dem. Der er etableret "frirum", så elever kan gå fra klassen, når de har behov for at få ro eller at arbejde med individuelle og differentierede materialer og opgaver.

"Frirummene" beskrives forskelligt af eleverne. De kan være et struktureret udgangspunkt for undervisningen, hvor eleven starter i klassen og efterfølgende får nogle opfølgende kommentarer fra læreren om, hvordan opgaven skal løses. De kan også bruges til, at eleven kan holde en pause og "dampe af".

I forhold til støtte til eleverne nævnes det, at lektiecaféer kan give ringe udbytte, hvis der ikke er en lærer til stede, som kan hjælpe eleven. Endvidere nævnes det også, at der ikke nødvendigvis er en optimal kontinuitet, når der anvendes støttepersoner. Den viden og de aftaler, som en støtteperson har omkring eleven, videregives ikke nødvendigvis til vikarer eller nye støttepersoner, og eleverne inddrages sjældent i beslutninger om, hvilken støtte der virker bedst for dem.

Overordnede generelle udfordringer for eleverne

Eleverne giver på tværs udtryk for, at de ikke i særlig høj grad er inddraget i beslutninger omkring deres skolegang. Dette angår både deres faglige og sociale mål, samt at det ikke altid er tydeligt, hvad forventningerne er til dem i forhold til deres fortsatte udvikling.

Den længere skoledag efter skolereformen er også noget, der opleves som en udfordring. Flere elever fortæller, at de nogle gange har en afkortet skoledag, hvor skolen ringer efter deres forældre, eller hvor de har en helt fast aftale om selv at tage hjem. Dette kan godt opleves ensomt af eleverne, da de føler, at de ikke er en del af fællesskabet. Samtidig giver eleverne også udtryk for, at det kan være svært at bevare koncentrationen hen over dagen, især efter kl. 13.

Elevernes håb og drømme for fremtiden

Alle otte elever har planer for deres fremtid efter skolen. Tre beskriver, at de gerne vil i gymnasiet og efterfølgende tage en mellemlang eller lang videregående uddannelse. Én vil gerne være selvstændig og åbne sin egen butik, én vil beskæftige sig med sport, og to vil have erhvervsuddannelser.

Det er bemærkelsesværdigt, så afklarede eleverne er omkring deres planer og drømme for fremtiden.

SAMMENFATNING VEDRØRENDE ELEVERNE

Der er nogle overordnede karakteristiske træk ved elevernes udsagn, som er værd at fremhæve i forhold til det videre arbejde i Odder Kommune:

- Eleverne er generelt glade for at starte i skole
- Stigende udfordringer fagligt og socialt
- Segregeringsprocessen udløste bekymring
- Glæde ved færre elever og to voksne i specialklassen
- Overgange opleves generelt meget vanskelige
- Sammensætning af elever i specialklassen gør det svært
- Elever i specialklassen kan føle sig stigmatiserede
- Elever ønsker et større fokus på udviklingen af deres egne sociale kompetencer
- Kontinuitet blandt de voksne
- Behov for elevinddragelse og tydeliggørelse af forventninger og mål.

FORÆLDRE TIL SÅRBARE BØRN I DAGTILBUD, ELEVER I SPECIALKLASSER OG INKLUDEREDE ELEVER

Der er gennemført tre fokusgruppeinterview med henholdsvis forældre til sårbare børn i dagtilbud, forældre til elever i specialklasse og forældre til inkluderede elever. I den følgende gennemgang er data fra alle tre interview behandlet sammen ud fra forskellige temaer.

Sundhedsplejen

Forældrene giver alle udtryk for et godt og trygt samarbejde med sundhedsplejen. Der fortælles om en god dialog om placering i vuggestue eller dagpleje. Der fortælles endvidere om, at sundhedsplejersken var den første til at se, at der var problemer. Forældrene ønsker, at den sundhedsfaglige kontakt kunne fortsætte efter 9-månedersalderen.

Dagtilbud

De forældre, der har børn i dagtilbud, giver udtryk for en generel tilfredshed med dagtilbuddene. Det nævnes dog, at forringede normeringer og manglende ressourcer er et problem. Endvidere nævnes, at sammensætningen af børn på stuerne ikke altid er hensigtsmæssig, at der fx kan være udadreagerende børn, som kræver så meget af medarbejdernes tid, at det går fra de øvrige børn. Det nævnes også, at forældre får at vide, at der ikke er ressourcer til at lave differentierede tiltag. Endelig er der utilfredshed med brugen af meget unge vikarer, da de ikke har de nødvendige forudsætninger for at tilgodese de forskellige børns behov, herunder specifikt de sårbare.

Udskiftning og sygdom blandt dagplejere nævnes af forældrene som et problem ved sårbare børn, idet relationen er afhængig af én enkelt voksen.

I forhold til kommunikation med medarbejderne beskrives intra af forældre som ret besværlig, da der kan gå lang tid, inden de får svar, eller at de slet ikke får svar. Meget kommunikation og information foregår som "garderobesnak", hvilket opleves fint, dog ikke når det drejer sig om specifikke problemer omkring deres børn, hvor børnene er til stede. I forhold til børnene i ressourcegrupperne beskrives kommunikationen som særdeles god.

Forældrene giver udtryk for, at de godt kunne tænke sig, at børnehaven gjorde mere ud af at sige deres bekymringer højt overfor kollegaer og forældre. Medarbejderne skulle i så fald kunne modtage supervision, således at børn med særlige behov kunne opdages hurtigere, og at pædagogiske indsatser kunne iværksættes.

Det fremhæves, at det kan være vanskeligt som forældre at acceptere, at ens barn ikke er "normalt".

Overgang til skole

De forældre, hvis børn har skullet starte direkte i specialtilbud, giver udtryk for, at de har oplevet et positivt forløb i forhold til overgangen til skolen, og at der har været et godt samarbejde mellem medarbejderne fra dagtilbud og specialklasse.

Enkelte beskriver, at der ikke er et samarbejde mellem psykologer fra dagtilbud og skole. Initiativer til udredninger kan ske for sent, således at de ikke kan medtænkes i forhold til skoleplacering, hvilket kan resultere i forkerte valg.

Nogle forældre har oplevet, at skolerne har givet udtryk for, at de ikke har ressourcer til at give den støtte, som forældrene mener, deres børn skal have.

Skoler

I forhold til elever, der placeres i almentilbud, oplever nogle forældre, at de bliver mødt af medarbejdere, som har opgivet deres barn på forhånd, har manglende specialpædagogisk forståelse og erfaring, samt siger "der er ikke tid til det". Det beskrives, at der er stor forskel på skolerne og lærerne, og nogle bruger billedet "en lykkepose". Der hvor det fungerer bedst, er der et tæt samarbejde mellem forældrene, lederen og lærerne.

Der er en tværgående bekymring omkring skolevægring, hvor forældre beskriver, at de har en frygt for, at det kan ske for deres barn, og hvis det sker, at der mangler sparring og initiativer fra skole og ressourcepersoner til at vende udviklingen.

Der er en oplevelse af, at det er en diagnose, der åbner døren for samarbejde. Det opleves ikke nødvendigvis som en uvilje fra skolernes side, men at det handler om tid, ressourcer og manglende handicapforståelse. Det nævnes, at skolerne er pressede, magtesløse og ikke har nogen at sparre med. Det nævnes også, at de inklusionskurser, lærerne har været på, ikke synes at have haft effekt.

Når det angår kommunikation mellem skole og hjem, opleves det, at det både er svært at få tilbagemeldinger fra lærerne og få dem til at overholde gensidige aftaler. Endelig opleves det, at medarbejderne føler det som angreb, hvis forældrene foreslår tiltag.

En del forældre til elever, som placeres i specialklasse, nævner, at elevsammensætningen giver problemer, idet elever med udadrettede vanskeligheder er placeret sammen med elever med indadrettede problemer. Det hævdes også, at medarbejderne er gode til ADHD, men mangler viden om autismeområdet. Der er flere af forældrene, som har en bekymring om, at deres børn udvikler skolevægning, og at det i den forbindelse kan være svært at opnå en konstruktiv dialog med medarbejderne.

Forældrene oplyser, at der ikke er noget samarbejde mellem almen- og specialklasser. Enkelte forældre har fået at vide, at deres børn skulle delinkluderes i enkelte timer, men efterfølgende har de fået at vide, at der ikke længere er ressourcer til det. Venskabsklasser er også afskaffet. Det beskrives, at de sociale fag har været prioriteret i indskolingen og i SFO'en, men at skolen ikke længere har ressourcer til at arbejde med relationer, og at børnene mest sidder for sig selv med deres iPads. Der er et generelt ønske om, at der gøres noget i pauserne for at fremme det sociale samspil. Det opleves som en udfordring, at der ikke er stabile sociale relationer i klasserne, og at der op til tre års aldersforskel, og at der er meget ringe muligheder for at udvikle sig socialt i specialklasserne. Enkelte forældre nævner også, at de er blevet bedt om at hente deres børn, somme tider flere gange om ugen, og det skaber vanskeligheder i forbindelse med forældrenes arbejde.

Generelt for alle forældre gælder, at de føler, at der er et manglende fagligt fokus på deres børn, at der stilles for små faglige krav, og at støttepersoner ikke nødvendigvis har tilstrækkelig faglig viden til reelt at kunne støtte børnene. Nogle elever har fået afkortet deres skoledag, hvilket også gør, at forældrene er bekymrede for, om de får tilstrækkelig faglig undervisning. Når der sættes vikarer ind, er der en oplevelse af, at viden ikke altid overdrages.

SAMMENFATNING VEDRØRENDE FORÆLDRENE

Der er nogle overordnede karakteristiske træk ved forældrenes udsagn, som er værd at fremhæve i forhold til det videre arbejde i Odder Kommune:

- Positiv kontakt til sundhedsplejen
- Generel tilfredshed med dagtilbud
- Bekymring for dalende normeringer og manglende ressourcer
- God overlevering mellem dagtilbud og specialklasse
- Ønsker pædagogiske indsatser iværksat hurtigere
- Start i almenklasse kan være svær og afhængig af de enkelte medarbejdere og pædagogiske ledere
- Bekymring for skolevægning
- Kontakten med medarbejdere kan opleves svær
- Sammensætningen af eleverne i specialklassen opleves uhensigtsmæssig
- Manglende samarbejde mellem almen- og specialområdet
- Manglende fokus på sociale kompetencer
- Manglende fagligt fokus for deres børn.

DAGPLEJE

Det er på baggrund af fokusgruppeinterviewet med dagplejen muligt at identificere nogle positive erfaringer og udfordringer i forhold til arbejdet med sårbare børn. Disse beskrives i afsnittene nedenfor.

Samarbejde med forældre

Samarbejdet mellem dagplejen og forældrene sker helt overvejende i de daglige møder med forældre, der bringer eller henter deres barn. I tilfælde, hvor der er bekymringer omkring et barn, kontakter dagplejeren den tilsynsførende pædagog, som etablerer en mere formel kontakt til forældrene. Der udtrykkes tilfredshed med dette samarbejde.

Samarbejde med sundhedsplejen

I forhold til samarbejdet med sundhedsplejen beskrives det, at der findes nogle helt overordnede potentialer for et mere udbygget samarbejde med dagplejen. Sundhedsplejen har kendskab til både de sårbare familier og børn, men denne viden videregives ikke nødvendigvis til dagplejen. Dette kan til dels skyldes, at forældrene ikke ønsker, at oplysninger om familien eller barnet videregives, og at sundhedsplejens arbejde afsluttes ved nimbånedersalderen. Der er en generel enighed om, at 0-3-årsområdet ikke prioriteres højt nok i kommunen, og at tidlige indsatser skal starte ved graviditeten og videreføres gennem sundhedsplejen og ind i dagplejen.

Der er endvidere enighed om, at sparringen med sundhedsplejen var meget større, da dagplejen var placeret på samme matrikel som sundhedsplejen. Der er en gensidig enighed om, at der ønskes et mere formelt og struktureret samarbejde med sundhedsplejen.

Overgang til daginstitution

Der sker en overlevering ved særlig udsatte børn. Tidligere afholdtes disse overleveringsmøder i forældrenes hjem, men dette er sparret væk. Der findes ikke nogen specifikke retningslinjer for, hvordan overleveringen skal foregå. Det almindelige er, at dagplejen besøger daginstitutionen, inden barnet starter, og hvis forældrene har givet tilsagn til, at dagplejen må videregive oplysninger om barnet, gøres dette.

Indsatser overfor børn med særlige behov

Når et barn starter i dagplejen, er der et opstartsmøde med forældre, dagplejer og tilsynsførende pædagog. Efter to måneder kontakter den tilsynsførende pædagog forældrene for at høre, hvordan de har oplevet de første to måneder.

Dagplejeren får besøg af den tilsynsførende pædagog hver ottende uge, og der er et uanmeldt besøg om året. Oplever dagplejeren bekymringer omkring et barn, kan den tilsynsførende pædagog kontaktes i forhold til råd og vejledning evt. også observation af barnet. Er der behov for yderligere indsatser er det den tilsynsførende pædagog, der kontakter forældrene og evt. BFC.

Kompetenceudvikling

Dagplejere har været på et kort kursus i ICDP (se bilag 2 for definition) for at få et fælles sprog omkring børn, som er i dagtilbuddene, hvilket de udtrykker begejstring for. Endvidere arbejdes der med Kompetencehjulet, som skal udfyldes i toårsalderen. Der gives udtryk for, at det er meget tidskrævende, og nogle dagplejere kan kun udfylde det i samarbejde med en tilsynsførende pædagog, og udbyttet af arbejdet vurderes ikke altid at stå mål med den brugte tid. Endelig opleves det, at nogle børnehaver ikke bruger det udfyldte Kompetencehjul.

I forhold til fremtidig kompetenceudvikling er der ønsker om kurser omkring neuropædagogik. Der ønskes endvidere viden om arbejdet med flygtningefamilier specifikt i forhold til, hvordan man forholder sig, når familier udvises af Danmark, og om dansk som andetsprog.

Ressourcepersoner

Der afholdes en dagplejekonference en gang om måneden, hvor psykolog deltager, og hvor specifikke problemstillinger kan tages op. I forhold til samarbejdet med PPR udtrykkes der dog frustration over, at der er en ventetid på tre til fire måneder, inden en specifik henvisning tages op, hvad der opleves som alt for længe i forhold til så små børn. Endvidere ønsker de et tidligere samarbejde med talepædagogen. Det nævnes positivt, at fysioterapeuten er let og hurtig tilgængelig.

BFC har intensiveret proceduren således, at sager omkring børn på et år eller mindre kan påbegyndes med det samme. Det opleves endvidere som en stor hjælp, at socialrådgiveren nu kan kontaktes direkte, og der kan modtages vejledning, uden at en evt. sag påbegyndes.

Læreplaner

Den enkelte dagplejer udarbejder en overordnet årsplan suppleret med løbende ugeplaner, som drøftes med den tilsynsførende pædagog for at sikre, at alle fokusområder tilgodeses.

Inklusion

Dagplejen udtrykker, at det ift. inklusion er en force, at der maksimalt er fire børn tilknyttet en dagplejer, hvorfor det er lettere at tilgodese de enkelte børns behov i det mindre miljø. Børn med særlige behov kan også tælle for "to børn", således at dagplejeren kun har tre børn tilknyttet. I forhold til børn af misbrugsforældre anbefales det, at de indskrives i en vuggestue.

SAMMENFATNING VEDRØRENDE DAGPLEJEN

Der er nogle overordnede karakteristiske træk ved dagplejens udsagn, som er værd at fremhæve i forhold til det videre arbejde i Odder Kommune:

- Godt samarbejde med forældre
- Samarbejdet med sundhedsplejen ønskes styrket
- Oplevelse af manglende prioritering af 0-3-årsområdet
- Kompetencehjulet opleves for tidskrævende i forhold til udbyttet

- Frustration over ventetid til PPR
- Positivt at BFC har prioriteret, at der ikke skal være ventetid i forhold til børn i 0-1-årsalderen
- Positivt med lettere tilgang til socialrådgivere.

DAGTILBUD LANDSBYORDNING

Der findes fire dagtilbud i landsbyordningerne, hvor af to er placeret på samme matrikel som skolen.

Samarbejde med forældre

Der er en naturlig, daglig kontakt mellem medarbejdere og forældre i dagtilbuddene, hvor forældrene løbende informeres om deres børn. I forhold til bekymringer omkring børn indkaldes forældrene til et møde, hvor PPR og ledelsen deltager.

Samarbejde med sundhedsplejen

Der er ikke noget formaliseret samarbejde, og på nær én af institutionerne kendte sundhedsplejersken og medarbejderne i dagtilbuddet ikke hinanden. Der blev under alle fire interview givet tydeligt udtryk for, at der er et ønske om at etablere et reelt samarbejde, at der bør være nogle faste procedurer for videregivelse af viden omkring børn, og at der bør etableres en større kontinuitet omkring arbejdet med sårbare familier og børn. En af udfordringerne omkring etableringen af et reelt samarbejde er, at sundhedsplejerskerne ikke længere er tilknyttet et bestemt dagtilbud.

Samarbejde mellem dagtilbud og skoler

Det fremgik tydeligt af interviewene, at de to dagtilbud, som ligger på samme matrikel som skolen, har et mere udbygget samarbejde med skolen end de to andre daginstitutioner. Det ene dagtilbud har etableret fælles åbning og lukning af dagtilbuddet og SFO, endvidere sidder de pædagogiske ledere på samme kontor, hvorfor der løbende deles oplysninger om børnene. De to dagtilbud, der ligger på samme matrikel, nævner begge, at de har et samarbejde på kryds og tværs af dagtilbud og skole både i forhold til fx at benytte skolens lokaler og fælles forløb omkring projekter. Endvidere nævnes det for disse to dagtilbuds vedkommende, at det er en stor fordel, når børnene skal i skole, at der er kendskab til forældrene.

I forhold til de to dagtilbud, der ligger på en anden matrikel end skolen, er det vanskeligere at skabe lige så glidende overgange mellem dagtilbud og skole.

Overgang til skolen

Alle fire dagtilbud har tidlig SFO som overgang til skolen, og det opleves generelt positivt, men det nævnes også, at der er nogle børn, der er udfordret af den tidlige start, da de mangler de sidste "modnings måneder" i de kendte rammer.

Indsatser overfor børn med særlige behov

I forhold til indsatser overfor børn med særlige behov i dagtilbuddene nævnes primært ekstra støttetimer. Alle fire dagtilbud giver udtryk for frustrationer over, at der er meget lang ventetid, fra en ansøgning er udarbejdet, til afgørelsen på ansøgningen kommer. En enkelt institution beskriver ansøgningsprocessen som meget bureaukratisk og tidskrævende, hvorfor nogle ansøgninger opgives på forhånd. Alle fire dagtilbud giver udtryk for, at der er skåret ned på antallet af støttetimer, det er muligt at få, og at normeringer generelt er blevet væsentligt ringere, hvorfor det er svært at tilgodese alle børn.

Det nævnes, at støttetimer ofte samles sammen i puljer, således at det er en fast medarbejder, der giver støtten, mens det så er en vikar, der er på stuen i stedet for den faste medarbejder.

Dagtilbuddene udtrykker, at de forsøger at arbejde med sårbare børn ved fx at danne mindre grupper, således at der er mulighed for at etablere en tættere voksenkontakt, men det beskrives som en væsentlig udfordring i forhold til at tilgodese de andre børn i dagtilbuddet. Ressourcer til en intensiveret forældrekontakt i forhold til sårbare familier nævnes også som en udfordring.

Kompetenceudvikling

Der udtrykkes stor tilfredshed med uddannelsen i ICDP, dog er der en mindre frustration over, at der ikke er gennemført modul 3, som skulle sikre kontinuiteten i brugen af ICDP. Det undrer også, at lederne ikke har været på kursus.

I forhold til Kompetencehjulet udtrykkes, at det er ekstremt tidskrævende at udarbejde og ikke nødvendigvis giver ny og anvendelig viden i forhold til de enkelte børn. Der er enighed på tværs af dagtilbuddene om, at det kan give mening at lave Kompetencehjulet på enkelte børn eller grupper. Det nævnes endvidere, at forældre ikke udviser den store interesse i at se deres børns profil, men snarere vil høre om deres børns daglige trivsel og udvikling.

Der er et generelt ønske om at få kurser omkring forældresamarbejde og i forhold til 0-3-årsområdet, da alle institutioner nu åbner vuggestuer. Det beskrives, at det er en udfordring at sende medarbejdere på kurser, da de er små institutioner med få faste ansatte.

Ressourcepersoner

Generelt er der i de små institutioner ikke interne ressourcepersoner, der kan trækkes på i det daglige.

Der er enighed om, at der er god adgang til ressourcepersoner eksternt, og der er en generel, overordnet tilfredshed med psykologkonferencerne, som gennemføres minimum én gang om måneden alt afhængig af institutionens størrelse. Det udfordrer dog med de lange ventetider ift. at få udarbejdet en pædagogisk-psykologisk vurdering (PPV), og der er et fælles ønske om en større tilstedeværelse i institutionerne af psykologerne og en mere praksisrettet vejledning.

Læreplaner

Der er en overordnet bevidsthed om læreplanerne i det generelle arbejde, og de tænkes ind i årets gang.

Ledelse

Det udtrykkes generelt blandt medarbejderne, at der er en usikkerhed ift. den nye ledelsesstruktur. Der mangler et fælles afsæt og forståelse af, hvad de enkelte ledere skal og ikke skal. Det opleves, at den fælles ledelse er "langt væk" fra institutionens dagligdag. Det opleves også som et problem, at de pædagogiske ledere har fået reduceret deres ledelsestid, det nævnes interessant nok også af medarbejderne.

Inklusion

I forhold til inklusion tænkes der ikke nødvendigvis på børn med diagnoser, men snarere på børn, der er udfordret i fællesskabet og har vanskeligt ved at agere indenfor de spilleregler, der findes i dagtilbuddet. Der tales på tværs af institutionerne om, at der er tale om en stor gruppe børn, som skal have ekstra støtte og hjælp.

Der er bred enighed om, at når inklusion virkelig lykkes, så er det når der har været et rigtig godt forældresamarbejde, hvor der er etableret fælles mål for tiltag i forhold til barnet.

Af udfordringer nævnes, at de er små institutioner, som er sårbare overfor sygdom blandt medarbejderne. Det påpeges også, at der har været for mange tiltag sat i gang fra kommunalt hold, samt at normeringerne i dagtilbuddene er blevet for små.

SAMMENFATNING VEDRØRENDE DAGTILBUD I LANDSBYORDNINGERNE

Der er nogle overordnede karakteristiske træk ved udsagnene fra dagtilbud i landsbyordningerne, som er værd at fremhæve i forhold til det videre arbejde i Odder Kommune:

- Ønsker tættere samarbejde med sundhedsplejen
- Placering på samme matrikel som skolen en fordel
- Tidlig SFO opleves generelt positivt
- Mangel på interne ressourcpersoner
- For bureaukratiske og tidskrævende procedure i forhold til ansøgning om støttetimer
- Oplevelsen af dårligere normeringer og færre ressourcer
- ICDP opleves som et godt redskab, men kontinuiteten er et problem i forhold til nye medarbejdere
- Kompetencehjulet opleves for tidskrævende i forhold til udbyttet
- For mange kommunale tiltag og for lidt opfølgning
- Ønsker om et mere praksisrettet samarbejde med PPR
- Frustration over ventetid til PPR
- Usikkerhed overfor den nye ledelsesstruktur.

DAGTILBUD I ODDER BY

Der findes fire dagtilbud i Odder by, hvor et er placeret på samme matrikel som en skole. Et af de fire dagtilbud rummer også kommunens specialtilbud på 0-6-årsområdet kaldet ressourcegrupperne. Særlige forhold vedrørende ressourcegrupperne beskrives sidst i dette afsnit.

Samarbejde med forældre

Der er en daglig kontakt mellem medarbejdere og forældre i dagtilbuddene, hvor forældrene løbende informeres om deres børns trivsel og udvikling. I tilfælde af bekymringer omkring børn indkaldes forældrene til et møde, hvor PPR og ledelsen deltager.

Samarbejde sundhedsplejen

Der er ikke noget formaliseret samarbejde, men der er et fælles ønske om, at et sådant skal etableres. Der er en oplevelse af, at meget viden går tabt fra sundhedsplejen og til dagtilbuddet. Der er initiativer i gang, og der skulle afholdes et møde i marts 2018.

Samarbejde mellem dagtilbud og skoler

I forhold til det dagtilbud, som er på samme matrikel som en skole, er der planer om at udbygge samarbejdet. Der er ønske om at etablere en model a la landsbyordninger, hvor fysiske rammer deles, hvor der opbygges fælles traditioner, er fælles morgensang og fælles åbnings- og lukketider i SFO og dagtilbuddet.

Der har været forsøg med brug af iPads til visualisering, men det var meget tidskrævende, hvorfor det er opgivet.

Overgang til skolen

Der er tidlig SFO, hvor en pædagog følger børnene i SFO på distriktsskolen i tre måneder. Det er ikke sikkert, at viden om børn, som ikke skal i distriktsskolen, videregives. Der er en generel, positiv oplevelse af tidlig SFO. Der afholdes møde mellem skolen og dagtilbuddet omkring klassedannelse.

Indsatser overfor børn med særlige behov

Det nævnes generelt, at det er en tidskrævende opgave at søge støttetimer, og at der bevilges for få støttetimer.

Det er et gennemgående træk, at dagtilbuddene prioriterer og finder ressourcer til forskellige tiltag, fx sprogteam en gang om ugen, legeklub med fokus på relationer, smågrupper sammensat af børn med særlige behov og ressourcestærke børn, hvor fokus er på sprog.

To dagtilbud er i gang med et toårigt projekt omkring forældrevejledning, hvor BFC støtter.

Kompetenceudvikling

Det nævnes på tværs af dagtilbuddene, at ICDP er et godt og brugbart redskab. Der nævnes dog også her en frustration over, at niveau 3 ikke er gennemført.

I forhold til Kompetencehjulet er der en generel enighed om, at processen er for tidskrævende i forhold til det udbytte og den viden, der opnås. Der er endvidere flere, der nævner, at de anvender egne vurderinger i stedet. Det er medarbejdernes oplevelse, at skolerne ikke bruger Kompetencehjulet. Forældre udviser ikke den store interesse for Kompetencehjulet, men er mere fokuserede på deres børns trivsel og udvikling i hverdagen i institutionen. Det påpeges, at Kompetencehjulet kan være relevant og brugbart i forhold til børn med særlige behov, men at det skal bruges mere selektivt.

Der gives også kurser til enkelte medarbejdere, fx natur og udeliv, sanse-motorik, praktikvejledning eller en specifik efteruddannelse på en professionshøjskole.

Der er en oplevelse af, at det er vanskeligt for medarbejderne at kunne gå fra og analysere egen praksis i hverdagen. Der efterlyses tid til pædagogisk fordybelse, og det nævnes i den forbindelse, at meget tid på personalemøder opleves at gå med opgaver til kommunen fx effektivisering og mobbepolitik.

Der er et overordnet ønske om, at kurser skal være mere praksisrettede. Det nævnes, at dagtilbuddene godt kunne tænke sig at have adgang til co-teaching (se bilag 2), som skolerne har. I forhold til fremtidige kurser er der gennemgående ønsker om neuropædagogik og forældresamarbejde.

Ressourcepersoner

De enkelte institutioner rummer i flere tilfælde medarbejdere med særlige kompetencer, fx sanse-motorik, massage og tosprogethed.

Der er en lang række eksterne ressourcepersoner, som dagtilbuddene kan trække på, fx socialrådgivere, talepædagoger, psykolog, fysioterapeut, ergoterapeut. Det tættere samarbejde med socialrådgivere nævnes som noget meget positivt.

Der ønskes en lettere og udvidet tilgang til PPR. Ventetiden på en udredning fra psykologen på seks måneder udfordrer. Der er endvidere et ønske om, at talepædagogerne kommer tidligere ind end ved skolestart.

Læreplaner

I forhold til læreplaner arbejdes der ikke på det individuelle niveau, men med hele børnegruppen. Læreplaner benyttes ikke strukturelt i forhold til inklusion.

Inklusion

Der tænkes ikke specifikt på børn med diagnoser, når der tales om inklusion, men på børn, der skal guides, støttes og vejledes for at indgå i fællesskabet i institutionen. Det beskrives, at der er tale om en meget stor gruppe børn, som er vanskelige at nå i dagligdagen.

Der er en generel enighed om, at man lykkes med inklusionsopgaven, når barnet er selvkørende, begynder at skabe relationer og er en del af fællesskabet.

I forhold til udfordringer nævnes på tværs manglende tid og ressourcer samt de oplevede forringede normeringer.

Særlige forhold vedrørende ressourcegrupperne

Forældre til børn, der skal starte i ressourcegrupperne, deltager i et overdragelsesmøde, hvor psykolog og talepædagog også er med. Forældrene har som regel været på besøg på institutionen tidligere, evt. sammen med en socialrådgiver.

Det er praksis i ressourcegrupperne, at der udarbejdes en henvisning til PPR samtidig med, at børnene indskrives, således at for meget ventetid undgås.

Hvad overgang til skole angår, afholdes et statusmøde, hvor forældre og PPR er med omkring skoleplacering. Den skole, hvor barnet hører til, skal beslutte, hvor barnet skal placeres. Det er en erfaring, at forældre til børn i ressourcegrupperne har stor tillid til medarbejderne i specialtilbuddet og kan være bekymrede over en almen placering, hvor de ikke kender medarbejderne. Beslutningen tages ikke på mødet, men på et senere tidspunkt. Det er imidlertid efterhånden ret få børn, der går videre i almen systemet, fordi børnene i ressourcegrupperne har mere komplekse vanskeligheder. Vanskelighederne opleves også at blive mere markante, efterhånden som børnene bliver ældre. Tidligere har ressourcegrupperne sendt medarbejdere med ud i almenområdet, men det rækker normeringerne ikke til længere.

For ressourcegrupperne er der internt adgang til flere ressourcepersoner: sprogpædagog, praktikvejleder, specialpædagog, neuropædagogisk vejleder, mindfulness-vejleder, psykomotorisk vejleder og massage. Af eksterne ressourcepersoner er der et meget tæt samarbejde med BFC, specifikt psykologer, socialrådgivere, talepædagoger og tosprogsvejledere. Desuden anvendes den nationale Videns- og Specialrådgivningsorganisation (VISO, se bilag 2 for definition) til vejledning. Medarbejderne i ressourcegrupperne giver de andre dagtilbud supervision og sparring, men det oplyses, at der ikke er meget tid til at tage ud i dagtilbuddene.

SAMMENFATNING VEDRØRENDE DAGTILBUD I ODDER BY

Der er nogle overordnede karakteristiske træk ved udsagnene fra dagtilbuddene i Odder by, som er værd at fremhæve i forhold til det videre arbejde i Odder Kommune:

- Ønsker tættere samarbejde med sundhedsplejen
- Tidlig SFO opleves generelt positivt
- For bureaukratiske og tidskrævende procedurer i forhold til ansøgning om støttetimer
- Oplevelsen af dårligere normeringer og færre ressourcer
- ICDP opleves som et godt redskab, men kontinuiteten er et problem i forhold til nye medarbejdere
- Kompetencehullet opleves for tidskrævende i forhold til udbyttet
- Ønsker adgang til co-teaching
- Ønsker om et mere praksisrettet samarbejde med PPR
- Frustration over ventetid til PPR.

SKOLER LANDSBYORDNING

Der er fire skoler, som hører under landsbyordningen, hvor af to er på samme matrikel som dagtilbuddene. Den ene skole har endvidere en specialklasserække.

Samarbejde med forældre

Det beskrives generelt, at der er et rigtig godt og nært samarbejde med forældrene, da skolerne er placeret i en landsby, hvor man kender hinanden. Det nævnes også, at det er en udfordring for nogle af skolerne, at der har været en del tilflytning af sårbare familier og flygtningefamilier, som man ikke har været vant til at håndtere.

Det opleves, at forældrene er glade for den tidlige SFO-ordning, da overgangen til skole ikke virker så stor som tidligere.

Især for de skoler, hvor dagtilbuddene er på de samme matrikler, er der et godt kendskab til forældre ved skolestart, da de har haft deres daglige gang på skolens matrikel. I en del tilfælde har forældrene selv gået på skolen.

Samarbejde mellem dagtilbud og skoler

Tidlig SFO opleves generelt af skolerne som en positiv indsats. De to skoler, som er placeret på samme matrikel som dagtilbuddene, beskriver, at de har et tæt samarbejde. Den ene skole afholder fælles personalemøder og beskriver, at der ikke er meget formaliseret samarbejde, men at nærheden i sig selv gør, at der er et fælles udgangspunkt. Den anden skole har flere fælles aktiviteter og har endvidere etableret, at dagtilbud og SFO åbner og lukker på samme tidspunkt. Endelig sidder de to pædagogiske ledere på samme kontor, og det skaber et helt naturligt samarbejde.

Det beskrives, at der er et ønske om at udbygge samarbejdet ved bl.a. at få et fælles sprog om, hvordan man taler om børn og udfordringer i henholdsvis dagtilbud og skole. Dagtilbuddene bygger på ICDP og skolerne har bygget på LP-modellen, hvorfor det påpeges, at det kunne være optimalt at få en dialog om, hvordan man kan benytte de forskellige grundlag og sikre en videregivelse af viden.

Supplerende undervisning og anden faglige støtte

På trods af at skolerne beskriver, de er udfordret på ressourcer, er der etableret flere forskellige tiltag på de enkelte skoler. Der kan være tale om fx små hold til det faglige og en ekstra person ind i klassen til det sociale. Det beskrives dog som en begrænsning, at der er for lidt tid til fordybende og længerevarende forløb.

Alle skolerne giver udtryk for, at de ikke har ressourcer til at dække de behov, der faktisk er. Det beskrives på tværs af skoler, at de føler sig udfordret i forhold til, at de har få ressourcepersoner internt, som hver for sig kun har ganske få timer til rådighed.

Et andet problem, som beskrives på tværs af skolerne, er, at de ikke har en fagekspert i matematik til rådighed på skolerne. De fagteam, som de deltager i på en af byskolerne, føler de ikke, at de får et udbytte af, da det kan være svært at etablere et egentligt samarbejde.

Pædagogerne beskrives som centrale i forhold til at yde en indsats overfor elever, der har social-emotionelle vanskeligheder, men igen nævnes udfordringen med få timer, og at pædagogerne ofte benyttes som vikarer.

Inklusionsfremmende initiativer

Skolerne har hver for sig etableret forskellige former for initiativer, der skal fremme inklusion. Som eksempler kan nævnes daglige læsebånd, pædagoger med i indskolingen, fælles trivselsdage, faguger og temauger, hvor udfordrede elever har mulighed for at gå i "pit-stop", elevsamtaler, hjemmebesøg og generelt set tydelighed og en struktureret skoledag.

Den kommunale inklusionsvejleder nævnes også, og co-teaching er noget, skolerne generelt oplever som meget nyttigt i forhold til udviklingen af deres egen praksis.

En skole beskriver, hvordan de har etableret et tilbud til en elev, som skulle have været i specialklasse. Der er lavet en struktur for eleven, der virker, og der er to voksne på i alle timer. Der er en tæt kommunikation og et godt samarbejde med forældre i klassen generelt, og medarbejderne beskriver en stor faglig tilfredshed med processen.

I forhold til specialklasserækken er der lavet delinklusion af elever ved, at de har deltaget i fx morgensang, svedbånd og emneforløb, når det gav god mening for eleven. I forhold til de ældste elever har skolen arbejdet med kompetenceopdeling, hvor eleverne principielt kan være sammen med almeneleverne, men elevgruppen i specialklasserne opleves nu som for svag til at kunne deltage i almenklasserne. Endvidere beskrives det, at man forsøger at anvende den specialpædagogiske viden, medarbejderne i specialklasserne har i almenområdet, men igen nævnes, at denne nu er så specialiseret, at den vanskeligt lader sig omsætte i et alment forløb.

Kompetenceudvikling

Skolerne har deltaget i de tidlige kommunale kurser, som kommunen har udbudt for at støtte op om inklusion. Som et eksempel kan nævnes LP-modellen, som der opleves at have været et stort udbytte af. Senere har der været et kursus i social inklusion, som har betydet, at medarbejderne har fået en teoretisk baggrund for inklusion, men den har været svær at omsætte i den daglige praksis. Der har senere været kurser i læringsplatforme, micro-teaching og nu dannelse. Det opleves som mange tiltag på kort tid, som medarbejderne ikke nødvendigvis føler, der er fulgt op på. Der gives også udtryk for, at opfølgningen på tiltag ikke er blevet lettere efter lærernes nye arbejdstidsregler i 2013 samt indførelsen af skolereformen i 2014.

Af overordnede udfordringer i forhold til kompetenceudvikling nævnes, at det er vanskeligt at videregive og bevare viden ved medarbejderudskiftning, samt at skolerne er små enheder, hvorfor det er sårbart for det daglige arbejde at sende faste medarbejdere på kurser.

Generelt nævnes det, at der er et stort ønske om fagfaglige kurser og deltagelse i korte kurser fra foreninger om fx ADHD og autisme.

Ressourcepersoner

Af interne ressourcepersoner råder alle skolerne over en læselærer og en form for AKT-vejleder (se bilag 2). Det nævnes endvidere, at der er lidt sparring på tværs af institutionerne på læseområdet.

Af eksterne ressourcepersoner har skolerne adgang til alle de kommunale ressourcepersoner. Det opleves positivt, at det er blevet muligt at bruge socialrådgiverne mere.

Af udfordringer nævnes den lange ventetid til PPR og muligheden for mere praksisrettet vejledning fra PPR. Hjælpen ønskes givet ude i klasserne, hvor der er fokus på lærernes og pædagogernes roller.

Ledelse

Det nævnes af den ene leder, at det er positivt, at der er blevet et større ledelsesteam at sparre med, og at der er færre møder, der skal deltages i.

På skolerne, hvor dagtilbuddet findes på matriklen, er der et tæt samarbejde lederne imellem. Det beskrives til gengæld som en udfordring, når dagtilbuddet ligger på en anden matrikel, og SFO-pædagogernes ledelse ikke er til stede på skolen særlig ofte, så kommunikationen med lederen må foregå på mail.

Fra medarbejdernes side beskrives en bekymring over, at man ikke har en skoleleder på matriklen, samt at de pædagogiske ledere ikke har nok ledelsestid. Der er en oplevelse af, at ledelsen er kommet længere væk, og at det ikke virker særlig motiverende for medarbejderne.

Inklusion

Det er tydeligvis de socialt udfordrende elever, specifikt udadreagerende elever, som fylder meget for medarbejderne. Det er ikke de fagligt svage elever, der er det store problem. Det fortælles, at der findes flere elever med særlige behov i alle klasser, en enkelt siger, at det er en tredjedel af eleverne i klassen.

SAMMENFATNING VEDRØRENDE SKOLER I LANDSBYORDNINGER

Der er nogle overordnede karakteristiske træk ved udsagnene fra skolerne i landsbyordningerne, som er værd at fremhæve i forhold til det videre arbejde i Odder Kommune:

- Godt og tæt forældresamarbejde, især når institutionerne er på samme matrikel
- Godt og tæt ledelsessamarbejde, især når man er på samme matrikel
- Oplever at have mange elever med særlige behov
- Oplevelsen af dårligere normeringer og færre ressourcer
- Har potentialer til inklusion på grund af det tætte miljø
- For få interne ressourcepersoner og med få timer
- Mange kommunale tiltag og en oplevelse af for lidt opfølgning
- Ønsker udvidet adgang til co-teaching
- Ønsker om et mere praksisrettet samarbejde med PPR
- Frustration over ventetid til PPR
- Usikkerhed overfor den nye ledelsesstruktur.

SKOLER I ODDER BY

Der findes tre skoler i Odder by, hvoraf den ene er opdelt på to matrikler.

Samarbejde med forældre

I forhold til skolestart for børn, der er kendte af PPR, afholdes der et netværksmøde med forældre og PPR på skolen, hvis forældrene giver tilladelse til det.

For elever, der modtager støtte, afholdes der en koordineringskonference, hvor forældrene deltager.

Samarbejde mellem dagtilbud og skoler

Der er tidlig SFO, hvor pædagoger fra dagtilbud følger børnene i en tre måneders periode. De børn, som ikke skal gå på distriktsskolen, har ikke kendte pædagoger med.

I forhold til børn med særlige behov er der et overleveringsmøde. Der er også samarbejde mellem skole og dagtilbud omkring klassedannelse.

I forhold til den skole, som er på samme matrikel som et dagtilbud, er der planer om at udbygge samarbejdet. Der er ønske om at etablere en model a la landsbyordninger, hvor fysiske rammer deles, fælles traditioner opbygges, fælles morgensang og fælles åbnings- og lukketider i SFO og dagtilbuddet.

Supplerende undervisning og anden faglig støtte

Der findes mange forskellige typer af tiltag på de enkelte skoler. Som eksempler kan nævnes intensive forløb i indskolingen, camps for de ældre elever af en til tre ugers varighed, støttetimer givet til enkelte elever af en pædagog eller lærer, læseløft til to elever pr. klasse samt holddeling i matematik og dansk i forhold til elevernes selvstændighed og faglige niveau.

Af udfordringer nævnes, at det kan være vanskeligt for pædagoger og lærere at finde et mødetidspunkt til planlægning, og det kan opleves som en udfordring for pædagogen at skulle undervise i dansk eller matematik.

Det nævnes også, at der ikke altid bliver fulgt op på de forskellige tiltag, hvilket kan skyldes fx sygdom, nye tiltag, logistiske problemer, ligesom ressourcer kan give begrænsninger.

Inklusionsfremmende initiativer

Igen er der store forskelle på, hvilke tiltag skolerne anvender.

Der er et tydeligt fokus på indskolingen. Et eksempel på et tiltag i forhold til overgang fra børnehaveklasse til 1. klasse er, at lærere og børnehaveklasseleder bytter klasse, så læreren kan lære eleverne at kende, og overgangen dermed gøres lettere for eleverne. Dette vil man også forsøge på andet og tredje klassetrin.

Et andet eksempel er fra en SFO, hvor såkaldte "gråzonebørn" (sårbare børn) følges tæt, og dokumentationen føres over i en SMTTE-model (se bilag 2), så den viden kan videregives til skolen. På den tredje skole er der et udbygget og struktureret samarbejde mellem lærere og pædagoger, hvor der er dobbeltdækning i indskolingen, og hvor lærere i indskolingen er

i SFO'en én gang om ugen, så både lærere og pædagoger har kendskab til eleverne i flere sammenhænge.

En skole har etableret et tilbud for at fastholde eleverne i almenkolen. Der går mellem fem til otte elever i tilbuddet ad gangen, hvor eleverne de første 15 minutter af en lektion bruger iPad eller spiller brætspil, hvorefter der de næste 20 minutter arbejdes med en faglig aktivitet tilpasset elevens niveau. Eleverne er kun i tilbuddet i begrænsede perioder, hvorefter det vurderes, hvad der er det rigtige tilbud for eleven. Målsætningen er, at eleverne skal tilbage til almenmiljøet. Der er endvidere en pædagoggruppe, der har otte timer, hvor de kan gå ud og støtte i klasser, og endelig er der de tosprogede elever, som får en særlig indsats ved hjælp af dansk som andetsprog (DSA) og co-teaching. De tre tiltag vurderes på en intern konference hver tredje uge, hvor handleplaner og målsætninger for eleverne udarbejdes.

Der er endvidere en skole, der har oprettet et tiltag målrettet udskolings elever med angst m.m. Tilbuddet drives af ressource- og AKT-lærere. Eleverne er i risiko for skolevægring, og der er derfor etableret et tilbud, hvor eleverne går i skole fra kl. 8-12 i en mindre gruppe, som de bedre kan overskue, hvorefter de må gå hjem. Den overordnede målsætning er at fastholde eleverne i skolen.

Kompetenceudvikling

Også byskolerne har deltaget i de tidlige kommunale kurser, som kommunen har udbudt for at støtte op om inklusion, som eksempel nævnes LP-modellen, som man var glade for. Senere har der været et kursus i social inklusion, som har betydet, at medarbejderne har fået en teoretisk baggrund for inklusion. Medarbejderne udtrykker generelt glæde over kurset, men synes samtidig, at det har været vanskeligt at omsætte i deres viden i den daglige praksis. Der har endvidere også været kommunale tiltag indenfor målstyret undervisning, micro-teaching, evaluering og dannelse.

I forhold til LP-modellen nævnes det, at nye medarbejdere ikke har opnået videndeling, hvorfor der ikke arbejdes specifikt med modellen længere, men der er tale om at genindføre arbejdsmetoden.

På byskolerne er der uddannet vejledere, der har fået diplommoduler, nogle har fået en treårig KRAP uddannelse (se bilag 2), som udbredes til almenområdet, der er givet uddannelse i linjefag (kommunalt indsatsområde), og en række medarbejdere har fået et specialpædagogisk kursus.

Som udfordringer nævnes de mange tiltag og en manglende opfølgning på tiltagene. Det opleves, at der er langt mellem nye begreber og tilgange, der introduceres, til de er blevet en del af den daglige praksis og til glæde for eleverne.

Der efterlyses generelt mere praksisrettede kurser, som er direkte anvendelige i undervisningen. PPR har tidligere lavet sådanne kurser, og der er et ønske om, at disse genoptages.

I forhold til ønsker om fremtidig kompetenceudvikling peges der på, at der savnes fagfaglige kurser, ligesom der peges på, at AKT-området bør opkvalificeres. Endvidere ønskes kurser i forståelse af diagnoser, børn og angst, den svære samtale med forældre, sorggrupper, udadreagerende børn, der sparker og slår, hvordan der arbejdes med det relationelle, sorggrupper og skilsmissegrupper.

Ressourcepersoner

På byskolerne findes der en del interne ressourcepersoner. Det drejer sig fx om AKT-vejledere, et ressourcecenter med fokus på elevers faglige udvikling, et læringscenter, der har fokus på lærernes faglige indsats, metode og didaktik, progressionsvejledere, læsevejledere, matematikvejledere, inklusionsvejledere, tosprogsvejledere og edukative supervisionsforløb. Den ene skole har den procedure, at klasselæreren kan søge skriftligt om støtte fra de forskellige interne ressourcepersoner. Det er den pædagogisk leder, der beslutter, om der kan opnås vejledning, som gives i kortere perioder, som skoleåret er delt op i. Ressourcepersoner arbejder med klasseteamet, og forældrene informeres om indsatsen.

Skolerne har adgang til de eksterne ressourcepersoner, som findes i kommunen ved PPR og BFC. Der er en generel glæde for co-teaching-forløb. Den ene skole nævner, at de intet samarbejde har med sundhedsplejen, hvor en anden skole beskriver, at sundhedsplejen deltager i opfølgende samtaler i 0. og 1. klasse.

Der afholdes PPR-konferencer på alle skolerne. Der er et ønske fra PPR's side om at komme ind i forløbene tidligere, men antallet af henvisninger har været voldsomt stigende, hvorfor der ikke er tid til fx observationer i klasser.

I forhold til udfordringer nævnes den lange ventetid på en udredning fra PPR. Det opleves, at der ikke er beredskab til brandslukning i ventetiden. Dokumentationsarbejdet i forbindelse med en henvisning opleves også at være blevet for omfattende.

Inklusion

Der er tydeligvis mange elever, der af medarbejderne opleves som "inklusionselever". Det er elever, som har brug for ekstra guidning. Der er i den forbindelse primært fokus på de elever, som har svært ved at indgå i de rammer og med de spilleregler, som skolen har, elever der er udfordret af det sociale fællesskab. Det beskrives som elever, der er meget urolige.

Der nævnes også de stille piger, der er fagligt svage, elever fra hjem med små og få ressourcer, og elever der har brug for særligt tilrettelagte strategier.

Det nævnes, at der kan være op til syv "inklusionselever" i en klasse med 25 elever, som drøftes på teammøderne.

SAMMENFATNING VEDRØRENDE SKOLER I ODDER BY

Der er nogle overordnede karakteristiske træk ved udsagnene fra skolerne i Odder by, som er værd at fremhæve i forhold til det videre arbejde i Odder Kommune:

- Oplever at have mange elever med særlige behov
- Har udviklet mange typer af inklusionsfremmende initiativer
- Har god adgang til interne ressourcepersoner
- Oplevelsen af dårligere normeringer og færre ressourcer
- Mange kommunale tiltag og en oplevelse af for lidt opfølgning

- Ønsker et udbygget samarbejde med forældre og redskaber hertil
- Ønsker udvidet adgang til co-teaching
- Ønsker om et mere praksisrettet samarbejde med PPR
- Frustration over ventetid til PPR.

SPECIALKLASSER

Følgende vedrører de specialklasser, som ligger på kommunens største skole.

Samarbejde med forældre

Som udgangspunkt peges der på, at der er et ønske om at forbedre forældresamarbejdet. Det beskrives, at der i forhold til udskolingseleverne er et stigende behov for samarbejde med forældrene, da der er mange ting, der skal på plads i forhold til elevernes fremtid. Det ønskes, at forældrene skal inddrages mere og meget tidligere i forløbet, og at der skal ske en afklaring af gensidige forventninger, og om der er enighed eller uenighed omkring de mål, der sættes. Dette er noget, der er fokus på blandt medarbejderne.

Det første formelle møde med forældre foregår ved et indslusningsmøde. Det fortælles, at forældre i stigende grad selv kontakter den pædagogiske leder af specialklasserne for at få et indtryk af skolen, og flere besøger også skolen sammen med deres barn. Dette opleves som meget positivt, og det vurderes, at forældrene får en større tryghed, når de har set de kommende rammer for deres barn. Dette sker dog kun på forældres eget initiativ.

I forhold til elever, der starter i specialklasserne sent i skoleforløbet, oplever medarbejderne, at det kan være vanskeligt at få afstemt forventningerne. Nogle forældre har i almenskolen oplevet flere forløb, som ikke er lykkedes, og føler en lettelse ved at få tilbudt en plads i specialklasse, da de har en forhåbning om, at specialklassen kan udvikle deres børn både fagligt og socialt. Medarbejderne føler på den anden side en udfordring ved elever, der starter sent, da de føler, at de opnår de bedste resultater med eleverne, jo længere tid de har dem. Samtidig kan forældre opleves meget sårbar ved en sen diagnosticering af deres barn, da det kan komme som et stort chok for forældre, eller de kan føle, at der er ventet for længe med at få en afklaring.

Medarbejderne udtrykker, at der er rigtig mange gode intentioner på "skrivebordet" for at etablere et godt forældresamarbejde. De beskriver dog, at de først meget sent ved, hvilke elever de skal have, hvordan klasserne skal dannes m.m., hvorfor det kan være svært at tage et ejerskab til at få ført intentionerne ud i praksis.

Samarbejde mellem ressourcegrupper i dagtilbud og specialklasser

Samarbejde beskrives af skolen som nærmest ikke eksisterende. Der ønskes et mere udbygget samarbejde på sigt, således at beslutninger omkring placering af elever i specialklassen kan tages i fællesskab.

Det er den pædagogiske leder af distriktsskolen, medarbejdere i ressourcegruppen, PPR og forældre, der har de indledende møder omkring placering af barnet. Det udtrykkes, at det kunne være en fordel, at specialklassemedarbejdere deltog inden et indslusningsmøde til

specialklassen. På denne måde kan ressourcegruppernes og specialklassemedarbejderens viden og erfaringer inddrages i beslutningen om placering i specialklasse eller udsat skolestart.

Der afholdes et indslusningsmøde, inden barnet starter i skolen, hvor medarbejder fra ressourcegrupperne, PPR og forældre deltager.

Samarbejde mellem almenskolen og specialklasserne

Helt overordnet beskrives det, at der ikke samarbejdes på tværs af almenskolen og specialklasserne, det er forekommet, men det har ikke været struktureret og systematisk. Det beskrives dog, at der er et ønske om at bruge viden på tværs, også i forhold til ressourcegrupperne.

Det opleves, at de elever, der går i specialklasserne nu, har nogle meget større vanskeligheder end tidligere. De elever, der tidligere gik i specialklasserne, er inkluderet i almenklasserne. Tidligere var det primært ADHD-lignende vanskeligheder, der fyldte meget, men nu er det også autisme, skolevægning og angst, samtidig med at der opleves dårligere normeringer. Medarbejderne oplever, at denne sammensætning også er vanskelig for eleverne, da de forstyrrer hinanden og har vidt forskellige behov.

Det er specialklassernes målsætning, at eleverne skal prøve praktikforløb i almenskolen, hvor en medarbejder fra specialklasserne skal med i forløbet. Dette er der ikke ressourcer til mere, og endvidere beskrives det, at elevgruppen er for vanskelig til det, samt at der i forvejen er fire til fem "inklusionselever" i almenklasserne. Enkelte elever deltager i natur og teknikundervisningen i almenskolen.

Når almenskolen har projektuger, kan elever fra specialklassen deltage i almenklasserne, hvis eleverne magter det. Specialklasserne laver et tilsvarende projekt, dog i mindre skala, da det ellers opleves som vanskeligt for eleverne. Det forsøges også, hvor det er muligt, at deltage i morgensang og fælles afslutninger.

Kompetenceudvikling

Medarbejderne i specialklasserne har fået de samme kommunale kurser som almenskolerne. Derudover har specialklassemedarbejderne få uddannelse i "spejling" og KRAP, som er de metoder, de arbejder ud fra.

Det, medarbejderne efterspørger nu, er noget om socialt sårbare børn og angst. Man vil gerne vide, hvor meget man kan presse på med disse børn, hvorledes der skabes relationer, og hvor al den angst kommer fra. Der kommer fortsat ny viden, og det er et ønske, at medarbejderne har den nyeste viden, så de kan blive dygtigere til deres arbejde.

I forhold til udfordringer omkring kompetenceudvikling nævnes det, at det er vanskeligt, at flere skal afsted på samme tid, da de så mangles i det daglige arbejde. Der kan være modstand mod at deltage i kurser, der er "top-down"-bestemte, herunder de kommunale kurser.

Ressourcepersoner

I forhold til ressourcepersoner internt oplever medarbejderne, at de tilsammen har mange kompetencer, hvorfor de sparrer en del sammen. De ønsker dog, at de kunne have egen psykolog og egen socialrådgiver. Skolen har selv betalt en specialvejleder, som er pædagoguddannet, og som bruges som støtte.

Specialklasserne har adgang til samme eksterne ressourcepersoner i kommunen. Der er et ønske om et tættere samarbejde med socialrådgivere omkring skolevægringsager.

Der er en overordnet frustration over de lange ventetider på sagsbehandling, og der er et stort ønske om større tilgængelighed af ressourcepersoner, især begrundet i det nuværende store antal elever.

Inklusion

I forhold til delinklusion af elever er der den praksis, at hvis en elev og dennes forældre er klar til det, så taler den pædagogiske leder med relevante lærere fra almenkolen, og et forløb tilrettelægges.

Det beskrives, at inklusion lykkes, når en elev flyttes over i almenklasserne og bliver en del af gruppen og "spiller basket". Det er dog vanskeligt at opnå, da der er mange elever med særlige behov i almenklasserne og en manglende tro på fra almenlærernes side, at de kan løfte opgaven.

SAMMENFATNING VEDRØRENDE SPECIALKLASSER

Der er nogle overordnede karakteristiske træk ved udsagnene fra specialklasserne, som er værd at fremhæve i forhold til det videre arbejde i Odder Kommune:

- Øgning af antal elever i specialklasser har givet store udfordringer
- Mangel på kontinuitet i elevgrupper og medarbejdere
- Mangel på samarbejde mellem almen- og specialområdet
- Oplevelsen af færre ressourcer
- For mange kommunale tiltag og for lidt opfølgning
- Ønsker et udbygget samarbejde med forældre og redskaber hertil
- Ønsker større adgang til ressourcepersoner grundet den store stigning i antallet af elever
- Frustration over ventetid til PPR.

TVÆRGÅENDE SAMARBEJDE

Til dette fokusgruppeinterview deltog lederne af henholdsvis BFC og PPR, en skoleleder, en dagtilbudsleder, leder af sundhedsplejen, en konsulent, en tosprogs konsulent og en lærer fra en almenkole.

Overordnet set berettes det i fokusgruppeinterviewet, at Odder kommune gennem sin størrelse og struktur har korte beslutningsveje. Det giver sig også udslag i, at der opstår uformelle netværksveje, og man erkender, at der gerne måtte være mere systematik, men at der skal værnes om fleksibiliteten. Hvad angår specialundervisningen, har der ikke været klager til Ankestyrelsen i fire år.

Sundhedsplejen

Der opleves et slip fra sundhedsplejen fra barnet er ni måneder, til det starter i dagtilbud og skole. Det er et ønske fra sundhedsplejen og de andre samarbejdspartnere, at der skal etableres en mere struktureret og systematisk måde at samarbejde på. Det er et kendetegn for sundhedsplejen, at de har en god kontakt med og kendskab til familierne.

Børne og familiecentret (BFC)

Det beskrives, at der findes mange initiativer i kommunen, men at det kan være svært at få et overblik over, hvilke der findes – ved forældre fx, at det er muligt at få seks samtaler? Der eksisterer en del forskellige indsatser og tiltag for familier, men det bemærkes også, at familierne selv skal opsøge denne støtte. Der er søgt og bevilliget et projekt omkring forældrerådgivning, hvor BFC står til rådighed med supervision.

BFC har valgt at prioritere de 0-1-årige, således at der ikke længere er nogen ventetid ved henvendelser. Endvidere er adgangen til socialrådgiverne blevet lettere, således at medarbejdere nu kan ringe og få sparring uden først at skulle indlede en decideret sag.

Det erkendes, at det er vanskeligt at overholde tidsfrister i forbindelse med børnesamtaler. Det fremhæves dog, at kommunen nøgletalsmæssigt ligger højt i forhold til forebyggelse i børnesager og lavt i forhold til anbringelser.

PPR

PPR afholder regelmæssigt konferencer i henholdsvis dagtilbud og skole, minimum én gang om måneden, det afhænger af institutionens størrelse, hvor ofte konferencerne afholdes. På disse konferencer har medarbejderne mulighed for at skrive problemstillinger på dagsordenen, som så kan tages op på konferencerne.

Det er et ønske fra PPR's side, at medarbejderne skal være mere ude i dagtilbud og skoler, der er dog den udfordring, at der er en del "skal"-opgaver, som fylder meget. Der er sket en markant stigning i henvisninger til PPR, som dermed udgør en stor del af psykologernes arbejdsopgaver.

De ydelser, som dagtilbud og skoler får, beskrives som afhængige af medarbejdernes præferencer og kompetencer. Det nævnes, at det kan være vanskeligt for en nyuddannet cand.psych. at vejlede om praksistiltag i dagtilbud og skoler. Der er sket en ændring på tale-høre-området, hvor der er et ønske om at komme tidligere ind, især hvis der er tale om sammensatte vanskeligheder, eller hvis børnene kommer fra et sprogfattigt miljø. Der er ansat en inklusionsvejleder, som arbejder med co-teaching, og det opleves som populært, da det er "hands-on"-hjælp. PPR er i gang med at udvikle edukative supervisionsforløb på teambasis til

skoler og ønsker i det hele taget at udvikle praksisrettede kurser. PPR er endvidere i gang med at etablere et kursus om autisme for specialklasserne. Det nævnes som en udfordring, at de miljøer, der ikke efterspørger viden, ikke får den.

PPR tilbyder endvidere åben rådgivning for børn og unge samt deres forældre én gang om ugen.

Modtageklasser

Odder Kommune har modtaget en del flygtninge og flygtningebørn, hvorfor der er udarbejdet en modtagelsesmodel bestående af tre faser, hvor intentionen er, at flygtningebørn hurtigt skal indsluses i almenmiljøet. Der følger både kommunale ressourcer med til eleverne, og lærerne får flere co-teaching forløb sammen med en lærer, som har særlige kompetencer i forhold til dansk som andetsprog samt erfaring med vejledning af fagprofessionelle. Procedurerne for modtageklasserne er udarbejdet i januar 2017. I de gennemførte fokusgruppeinterview er det nævnt, at der er kommet flere flygtningebørn til kommunen, men det ser umiddelbart ud til, at proceduren for disse børn fungerer.

Forældresamarbejde

Det opleves, at dagtilbuddene har lettere adgang til forældrene end skolen, da dagtilbuddets medarbejdere ser forældrene dagligt, når de bringer og henter deres børn, hvorfor der er mulighed for en løbende kontakt. Det oplyses, at forældre efterspørger råd og vejledning. Det beskrives, at der er stor variation fra skole til skole og fra dagtilbud til dagtilbud, hvor meget og hvornår forældre inddrages i bekymringssager omkring deres børn. Det nævnes som en udfordring, at medarbejderne ikke føler, at de har de nødvendige kompetencer til at etablere en ordentlig kontakt til forældre til tosprogede.

Når der er tale om en specialklasseplacering, er der altid tale om et udstrakt forældresamarbejde. Det bemærkes endvidere, at eleverne i højere grad burde inddrages i denne proces. Det nævnes, at der tidligere var sat ressourcer af til ekstra tid til samarbejde med forældre til specialklassebørn. Der er revisitationsmøder én gang om året, hvor forældre høres om deres synspunkter, ligesom de også løbende kan indkaldes til møder. Endelig bemærkes det, at der har været en stigende utilfredshed blandt forældre i specialklasserne, og at der mangler en mere gennemprofessionel måde at samarbejde med forældrene på.

I forhold til praksis på skolerne opleves det, at der er en bevidsthed om, at eleverne skal involveres omkring mål og beslutninger, men der er ingen faste procedurer, og det opleves igen, at praksis er meget forskellig fra institution til institution.

SAMMENFATNING VEDRØRENDE DET TVÆRGÅENDE SAMARBEJDE ODDER KOMMUNE

Der er nogle overordnede karakteristiske træk ved udsagnene om det tværgående samarbejde i Odder Kommune, som er værd at fremhæve i forhold til det videre arbejde i Odder Kommune:

- Ønsker større systematik i sagsgange
- Ønsker en systematisk oversigt over muligheder og tiltag

- Ønsker et udbygget samarbejde med sundhedsplejen
- Behov for mere elevinddragelse
- Ønsker en mere professionel måde at samarbejde med forældre på
- PPR ønsker et mere praksisrettet samarbejde med dagtilbud og skoler
- Ydelser til dagtilbud og skoler er afhængige af medarbejderes præferencer og kompetencer
- Frustration over øgningen af henvisninger til PPR.

FORVALTNING

Der blev gennemført et fokusgruppeinterview på forvaltningsniveau med deltagelse af Direktøren for Børn, Unge og Kultur, Udviklingskoordinator for skole og dagtilbud, BFC-leder, PPR-leder, to skoleledere og en dagtilbudsleder.

Det indledende spørgsmål var, at deltagerne skulle overveje, hvor Odder Kommune lykkes med eller er udfordret i forhold til rammer, vilkår og organisering af indsatser for sårbare børn og unge i dagtilbud og skole. Der opstod tre overordnede tematikker: politiske ændringer, samarbejde på tværs i kommunen og inkluderende fællesskaber.

Politiske ændringer

På lokalt niveau udarbejdede Odder kommune i 2008 en overordnet vision for indsatser målrettet udsatte børn og unge. I 2010 skete der omfattende besparelser på børneområdet. I 2014 skabtes strategien "Fremtidens Dagtilbud", hvor det forberedende arbejde opfattedes som godt og indsatsen som fornuftig, men den politiske proces blev oplevet som for detaljeorienteret blandt andet i forhold til, hvordan der skulle arbejdes med Kompetencehjulet. Strategien indebar også lukning af en række små dagtilbud. Det beskrives, at ændringen fra små og mellemstore institutioner til store institutioner har været en krævende proces. I 2016 blev der udarbejdet en handleplan for udvikling af inkluderende fællesskaber for 0-18-årsområdet. I 2016 blev der taget beslutning om, at specialklasserne på en af byens skoler skulle udfases fra 2017 som følge af en stor nedgang i elevmålgruppen. Fra 2016 til 2017 har der været en stigning fra 4 % til 5 % i andelen af kommunens elever, som går i specialklasse. Den specialklasserække, som findes på en af byskolerne, har øget sit elevtal fra 34 til 87 elever i skoleåret 2017/2018.

Der har været stor fokus på besparelser og effektiviseringer, og det opleves, at dette har været med til at skabe negative narrativer i dagtilbud, skoler og blandt forældre. Søgningen til de frie skoler er øget.

Det nævnes, at der har manglet en mere tydelig kommunikation til medarbejdere og brugere omkring de store ændringer og tiltag i kommunen.

Samarbejde på tværs i kommunen

Det bemærkes generelt, at der er mange gode ressourcer at trække på i kommunen. Samtidig er der dog brug for en større systematik i det tværgående samarbejde. Manglende systematik

kan medføre, at det ofte bliver den enkelte lærer eller pædagog, der oplever at stå alene med ansvaret for at styrke fællesskaberne.

Der er viden, som der ikke nødvendigvis handles på, da der er en opfattelse af, at alle kender hinanden i en lille kommune; dette kan så også være medvirkende til, at det bliver enkeltpersoner, der bærer ansvaret for inklusionen. Endvidere nævnes det, at det kan være vanskeligt at dække behovet for fagprofessionelle vejledere i en lille kommune.

Det bemærkes, at den tidlige indsats og overgange fra dagtilbud til skole samt overgange i skolen ikke er veletableret nok. Der ønskes et tættere samarbejde med sundhedsplejen og socialrådgiverne, da det kan være med til at styrke det forebyggende arbejde.

Der er et generelt ønske om et mere formaliseret og tættere samarbejde med forældre. Der har været en tendens til, at forældre ikke har følt sig hørt og involveret i deres børns forløb.

Inkluderende fællesskaber

Det opleves generelt, at der er en god fælles forståelse for inkluderende fællesskaber i dagtilbud og skole. Medarbejderne beskrives som motiverede, men også pressede i dagligdagen.

Der er en oplevelse af, at kommunens inklusionshandleplanen ikke har bundfældet sig i praksis, ligesom det overvejes, om kurset i social inklusion har haft den ønskede effekt i forhold til at skabe en fælles kulturel basis.

Der nævnes udfordringer i forhold til at få ressourcepersoners kompetencer i spil, ligesom der er en oplevelse af, at medarbejderne ønsker mere kompetenceudvikling, og at der mangler redskaber, der kan anvendes i den daglige praksis.

Der er endvidere endnu ikke opbygget en ny kultur for de nye specialklasser, da den eksplosive stigning i antallet af elever til specialklasserne i 2017/18 har været en stor udfordring.

SAMMENFATNING VEDRØRENDE FORVALTNINGEN

Der er nogle overordnede karakteristiske træk ved udsagnene fra forvaltningen, som er værd at fremhæve i forhold til det videre arbejde i Odder Kommune:

- For mange nationale og lokale ændringer
- Der skal være mere systematik i det tværgående arbejde
- Det er svært at dække behov for specielle kompetencer i en mindre kommune
- Tidligere indsats er ikke veletablerede nok
- Der skal arbejdes mere med overgange
- Der skal arbejdes mere med elev- og forældreinvolvering
- Der mangler at blive opbygget en ny kultur for specialklasser.

DET ØGEDE ANTAL ELEVER, DER GÅR I SPECIALKLASSER

Alle interview med undtagelse af elevernes er afsluttet med følgende spørgsmål: Hvad skyldes efter jeres opfattelse det øgede antal elever i kommunen, der går i specialklasser? I nedenstående gives en tematisk oversigt over, hvad der blev nævnt i de forskellige fokusgruppinterview. Det interessante er, at der faktisk er stor enighed om årsag og virkning fra forvaltning, medarbejdere og forældre. Der kan peges på syv overordnede områder, der behandles særskilt i det følgende.

Øgning af antal elever i specialklasser

Det nævnes, at der siden 2013 har været en inklusionsbølge på landsplan, hvor der er søgt at opnå en mindre segregering, der imidlertid har været vanskelig og derefter er flugt af en periode, hvor man kommer op på samme niveau som før 2013. Endvidere nævnes, at den incitamentsmodel, der blev indført i 2013, hvor distriktsskolerne skulle til at betale for segregerede børn fra deres distrikt, nok har virket den gang, men nu ikke har den ønskede virkning, og at der er eksempler på, at skoler har givet op. Det påpeges også, at tendensen med stigning i henvisninger til specialtilbud ses på både landsplan og internationalt.

Større samfundspres

Der er indenfor de sidste knap 15 år sket en øgning af kravene til dagtilbuddenes arbejde med børnenes kognitive og sociale kompetencer, blandt andet ved indførelse af læreplanerne i 2004. Der er samtidig sket en ændring i børnehaveklassens fælles mål i 2009, således at der nu er et større fagligt indhold end tidligere. Dette er fulgt af ændringer i mulighederne for skoleudsættelse, således at antallet af elever, der skoleudsættes, også på landsplan, er halveret. De ændringer, der i øvrigt er sket i skolen igennem de senere år og ikke mindst igennem skolereformen i 2014, har givet et større pres på skolens faglige funktion, og den længere skoledag opleves som særligt udfordrende for elever med særlige behov. Der er pres på, at alle elever skal til afgangsprøve, at eleverne for at komme ind på en ungdomsuddannelse skal have et vist karaktergennemsnit, og der er samtidig et pres på, at flere skal have en ungdomsuddannelse. Der er en opfattelse af, at de kreative fag og lejrskoler fylder mindre i skolen. Konflikten omkring lærernes arbejdstid i 2013 opleves også som noget, der har påvirket lærernes generelle motivation.

Endelig er der et stigende pres på sårbare familier i forbindelse med blandt andet kontanthjælpsloftet, og det nævnes, at der er sket en tilflytning af mange relativt sårbare familier til kommunen.

Det bemærkes generelt, at der er sket en øget fokus på diagnoser, og det opleves, at diagnoser er adgangen til støtte, og derfor er der både medarbejdere og forældre, som aktivt søger at få en diagnose til børnene.

Børn og elever

Børn beskrives som mindre selvhjulpne og med mindre fokus på fællesskabet end tidligere. Der tales om en generation af "iPad-børn", hvor der bliver brugt for meget tid bag en skærm både i institutioner og hjem.

Det opleves, at børn helt ned til tre til fireårsalderen har stærkt udadreagerende adfærd eller lider af angst. Endvidere opleves mange elever stressede, når de når mellemtrinnet. Dertil kommer udfordringer i forhold til børn og elever med tilknytningsforstyrrelser og tosprogede børn.

Der er en generel oplevelse af, at normalitetsbegrebet har rykket sig, og at der er en større tendens til, at børn og elever opleves at have særlige behov.

Forældre

Der optræder nye familiemønstre i dag med flere skilsmisser og sammenbragte familier. Der er mange familier, der er usikre i deres opdragerrolle. Samtidig opleves, at forældres tolerance overfor andre børn, herunder børn med særlige behov, er mindre end tidligere.

Det opleves blandt forældre, at man står meget alene, når man har et barn med særlige behov. Det beskrives af både forældre og medarbejdere, at det er vanskeligt at skabe et godt samarbejde, da den gensidige forståelse for hinandens roller og kompetencer kan være svær at etablere.

Tidlig indsats

Der er en oplevelse af, at der er for lidt forebyggende arbejde i arbejde i kommunen, og at der er for lidt tværfagligt arbejde i sektoren mellem sundhedspleje, dagpleje, dagtilbud og skole. Det bemærkes også, at der er for lidt fokus på 0-6-årsområdet, og at der burde arbejdes mere med overgange, herunder også med overgange i dagtilbud og skole.

Ressourcer og normering

Det nævnes både af forældre og medarbejdere, at der både i dagtilbud og skole mangler ressourcer, både i forhold til den generelle normering og i forbindelse med støtteforanstaltninger.

Almenmiljøet

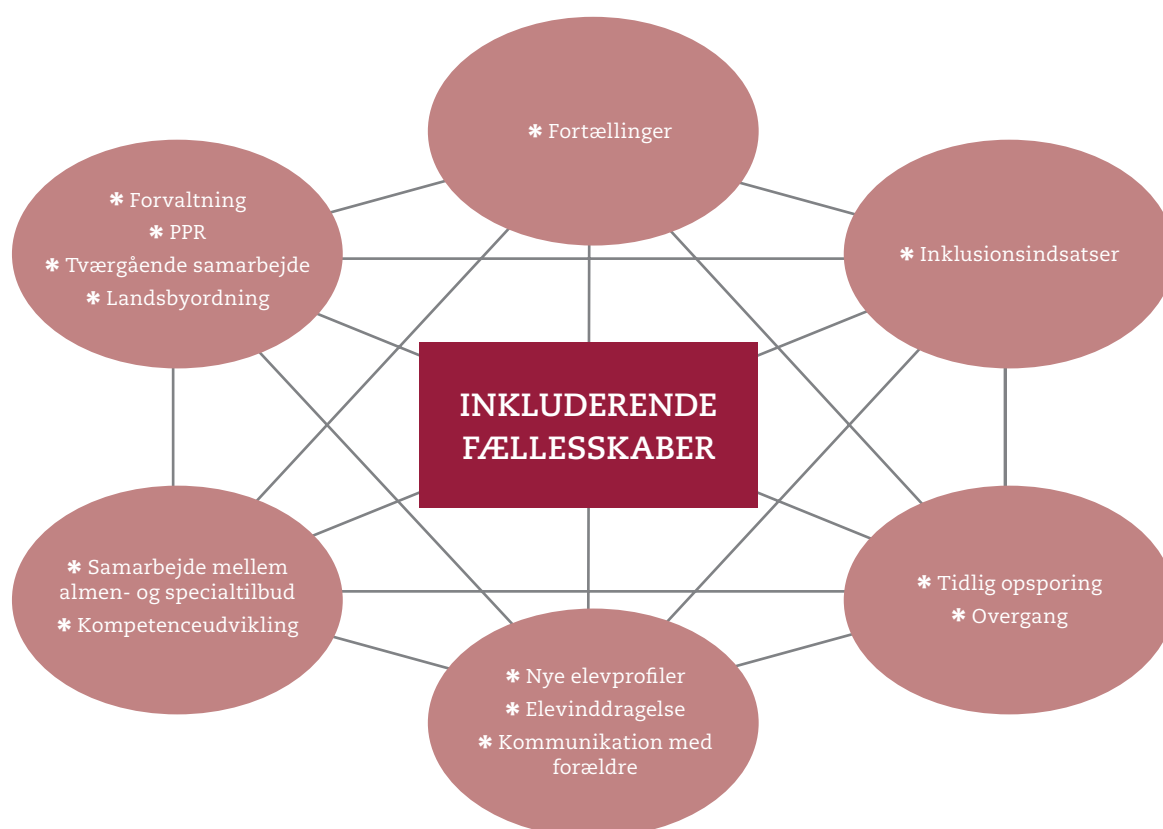
Der er en overordnet opfattelse af, at der er behov for en generel styrkelse af almenområdet. Det nævnes, at medarbejdere har behov for at styrke deres kompetencer specifikt i forhold til udadreagerende børn og til relationsarbejde, både i dagtilbud og skole. Det beskrives også, at der ikke er nok tilgængelighed af ressourcepersoner.

5. TEMATISK ANALYSE AF CENTRALE UDFORDRINGER

I denne del af analysen foretages en tværgående tematisk analyse af, hvilke centrale udfordringer der tegner sig i forhold til rammer, vilkår og organisering af indsatser for sårbare børn og unge i dagtilbud og skoler i Odder Kommune. De centrale udfordringer er suppleret med resultater fra aktuel forskning.

Der er identificeret i alt 13 temaer, der kan indarbejdes i seks områder. I figuren er de 13 temaer placeret i seks overordnede områder. Det første omhandler de aktuelle indsatser, der finder sted i dagtilbud og skoler. Det næste område behandler de muligheder, der ligger i tidlig opsporing og arbejdet med overgange. Det tredje område angår elever og forældre. Det fjerde område vedrører de muligheder, som forefindes i samarbejdet mellem almen- og specialtilbud samt kompetenceudvikling af medarbejdere. Femte område handler om det organisatoriske system omkring dagtilbud og skole. Det sjette og sidste område behandler de fortællinger, der er omkring dagtilbuds- og skoleområdet blandt medarbejdere og forældre. Alle seks overordnede områder og de 13 temaer kan være med at fremme udviklingen af inkluderende fællesskaber i Odder Kommune.

I nedenstående figur gives et visuelt overblik over de seks overordnede områder med de 13 temaer, der er identificeret.

I det følgende uddybes og udfoldes de 13 temaer.

INKLUSIONSINDSATSER

Såvel i dagtilbud som i skoler arbejdes med mange forskellige indsatser for at inkludere børn og elever med særlige behov i almenmiljøet. Når det gælder dagtilbud, anvendes begrebet "inklusion" i mindre grad end i skolen. I stedet tales primært om fællesskaber og indsatser i forhold til børn med særlige behov. Tre af skolerne har udarbejdet en handleplan for inklusion, den ene i november 2014 og de to andre er handleplaner fra januar 2018. Det skal dog bemærkes, at ingen af de nævnte skoler refererede til handleplanerne under interviewene.

Derudover er det vanskeligt at finde nogen overordnede strategier og målsætninger for inklusionsindsatser. Der satses generelt set på at arbejde med grupperinger af børn og elever, hvor de enkeltes særlige behov kan adresseres ved, at der fx bliver en tættere voksenkontakt, eller ved at børnene placeres i grupper med andre børn, som kan bidrage til at støtte egen og børn og elever med særlige behovs udvikling. Især i de mindre dagtilbud og skoler sker det, uden at der tilføres ekstra ressourcer, men ved at medarbejderne prioriterer brugen af deres tid. Det nævnes i den forbindelse ofte, at støtten dermed "tages" fra de øvrige børn, og man kunne derfor ønske, at der var en pulje af ressourcer til særlig støtte. På de større institutioner og skoler er der adgang til flere interne resourcepersoner og støttetilbud. De forskellige tiltag og indsatser er beskrevet mere detaljeret i kapitel 4.

Co-teaching-forløbene med inklusionsvejlederen er noget, der opleves som særligt virkningsfuldt og eftertragtet, samt noget, der også efterlyses i dagtilbud. De tilsvarende

co-teaching forløb omkring de tosprogede elever synes også at give anledning til stor tilfredshed. Det vurderes, at disse forløb er med til at give medarbejderne nogle redskaber og tilgange i deres praksis, som kan være med til at fremme udviklingen af inkluderende fællesskaber. Co-teaching er dermed ikke alene en støtte for enkelte elever og klasser, men er samtidig også en reel kompetenceudvikling af medarbejderne.

FORSKNING

Definitionen på inkluderende undervisning betyder, at elever med særlige behov undervises i almenklasserne og -skolen. Der er ikke blot tale om placering af elever med særlige behov, men inklusion indbefatter, at en række tiltag sættes i gang: tilpasning af pensum, tilpassede undervisningsmetoder, tilpassede evalueringsteknikker m.m. Der er med andre ord tale om mange forskellige komponenter og tiltag.

Ifølge Mitchell (2008) forudsætter inkluderende undervisning: V + P + 3T + A + S + L. Hvor: V = værdigrundlag, P = Placering, 3T = tilpasset pensum, tilpasset evaluering/vurdering, Tilpasset undervisning, A = Accept, S = Støtte og L = Ledelse. Alle faktorer er væsentlige for, at inklusion skal lykkes, og er også karakteriseret ved, at det kendetegner god undervisning for alle børn og elever. Som det fremgår af ovenstående, er der sat flere forskellige initiativer i gang på tværs i kommunen for at udvikle mere inkluderende fællesskaber. Flere af de her nævnte strategier går igen i de følgende overordnede temaer.

Co-teaching er én af flere tilgange til etablering af en inkluderende undervisning og er igennem de sidste 10-15 år blevet implementeret i forskellige uddannelsessystemer verden over. Det fremhæves af Hattie (2009) og Mitchell (2008), at der findes nok empirisk forskning til støtte for den bagvedliggende filosofi, at det kan berettiges at implementere denne tilgang i praksis.

TIDLIG OPSPORING

Alle interviewpersoner betoner vigtigheden af tidlig opsporing og tidlig indsats. I forhold til dagtilbud følges børns udvikling gennem daglige observationer, samtaler med forældre, Kompetencehjul og professionel sparring. I skolerne følges elevernes udvikling gennem daglige observationer, skole-hjem-samtaler, elevsamtaler og forskellige faglige progressionstest og de nationale test. Det opleves generelt på tværs af interview, at 0-3-årsområdet ikke er prioriteret højt nok i forhold til tidlig opsporing. Det er derfor valgt i denne analyse at fokusere på sundhedsplejens ressourcer i forhold til tidlig opsporing af børn med særlige behov eller i risiko for at udvikle særlige behov.

Det fremgår tydeligt, at sundhedsplejen betragtes som en uudnyttet ressource, hvor potentialer for tidlig indsats ikke bruges optimalt. Sundhedsplejen opleves at have en positiv tilgang til og kontakt med sårbare familier og familier med børn med særlige behov samt en unik viden omkring familier og børn, der på nuværende tidspunkt ikke nødvendigvis videreføres til dagtilbud og skole.

Det skal nævnes, at BFC har opprioriteret 0-1-årsområdet, således at der ikke forekommer ventetid for familier.

FORSKNING

I et projekt gennemført af Københavns Kommune og DPU (Petersen et m.fl., 2017) er sundhedsplejersker, forældre og deres små børn blevet fulgt siden fødslen i 2014 frem til 2017. Københavns Kommune etablerede en øget forebyggende indsats med den hypotese, at et øget antal besøg i hjemmet samt fastholdelse af den samme sundhedsplejerske gennem hele forløbet ville have en positiv betydning for familier med små børn. Endvidere var der et fokus på at anvende flere ressourcer på at lade sundhedsplejen arbejde aktivt for at "overdrage" barn og forældre til dagtilbud gennem et tilrettelagt overdragelsesbesøg med deltagelse af barn, forældre, sundhedspleje samt pædagoger i det kommende dagtilbud.

De centrale fund viser, at ekstrabesøg i hjemmet åbner mulighed for tidlig opsporing og tidlig indsats. I forhold til udsatte familier har indsatsen mindsket bekymringen for den enkelte families trivsel og udvikling hos både forældre og sundhedspleje. Forældre har oplevet en øget tryghed, og sundhedsplejersken oplever, at flere besøg forbedrede kontakten til forældrene og åbnede mulighed for en mere dybtgående vejledning. Sundhedsplejerskerne fik endvidere mulighed for at henvise til fx psykologer, hvilket gav muligheden for at igangsætte en tidlig og relevant indsats. Sundhedsplejerskens deltagelse i samtaler om vanskeligheder i institutionen kan fungere som en tryghedsskabende faktor, hvilket kan betyde, at familien bedre vil være i stand til at lytte og forholde sig til de bekymringer, institutionspersonalet måtte have.

OVERGANGE

Overgange beskrives af interviewpersonerne som en udfordring generelt. Der er etableret nogle specifikke retningslinjer for overgange fra dagtilbud til skole i form af tidlig SFO, som der er en generel tilfredshed med. I forhold til børn med særlige behov er det gængs praksis, at der holdes netværksmøder mellem den afgivende og den nye institution på såvel dagtilbudssom på skoleområdet.

Det er i midlertidig markant, hvordan det på tværs af interview beskrives, at børn og elever kan opleve overgange svære fra både børnehaveklasse til 1. klasse, fra indskoling til mellemtrin, fra mellemtrin til udskoling, fra landsbyordning til byskole og fra almentilbud til specialklasse. På trods af dette synes der ikke i praksis at være etablerede klare strategier og principper for, hvordan overgange kan håndteres bedre, især når det tages i betragtning, at medarbejdere beskriver, at børn med særlige behov fx pludselig dukker op på mellemtrinnet.

FORSKNING

I forhold til overgang fra hjem til dagtilbud se ovennævnte oversigt.

I et engelsk studie af Schulting et m.fl. (2005) blev effekten af overgangsstrategier og overgangspraksisser mellem dagtilbud og skole målt. 17.212 børn indgik i studiet, og resultaterne viste bl.a., at effekten af overgangstiltag blev forstærket, når især forældre var inddraget i tiltagene det sidste år i dagtilbuddet. Resultaterne understøtter, at overgangsstrategiers effekt stiger ved, at forældre involveres især i forhold til udsatte og sårbare familier.

Selv om skolens opdeling i trin, indskoling, mellemtrin og udskoling skete efter implementeringen af folkeskoleloven af 1993 og i de følgende ca. 10 år, findes der endnu ingen systematisk forskning på området. Mange skolers handlingsplaner omtaler dog, at skiftene kan være vanskelige for nogle elever, og at de derfor har særligt fokus på dem.

Det er med andre ord væsentligt, at både dagtilbud og skoler har nogle overordnede strategier og praksis målrettede overgange, hvor forældre er involveret, og hvor både forældre og elever oplever en kontinuitet i deres dagtilbuds- og skoleforløb.

NYE ELEVPROFILER

I de interview, der er gennemført med alle informanter undtaget eleverne, er det et gennemgående træk, at der er en betydelig andel af børn og elever, der opleves at have vanskeligheder, samt at de har en anden karakter end for nogle år siden. Der berettes om en stigning i voldsomt udadreagerende børn, børn med autismediagnoser, børn med angst, børn med udviklingsforstyrrelser og børn med flere sammensatte diagnoser. Nogle af disse vanskeligheder ses helt ned til tre-fireårsalderen. Endvidere nævnes skolevægning som et stigende problem i kommunen.

FORSKNING

Kommunernes Landsforening redegør for en undersøgelse af registerdata fra Danmarks Statistik og Sundhedsstyrelsen (Jakobsen, 2018), hvor det viser sig, at fra 2010 til 2017 er andelen af børn og unge, der har fået en psykiatrisk diagnose inden 15-årsalderen, steget fra 4 % til 9 %. Den hyppigste diagnose er ADHD, hvor der har været en stigning fra 1,1 % til 2,8 %. For autismespektrumforstyrrelser er stigningen fra 1,1 % til 2,3 %, og for angst er den fra 0,4 % til 0,9%. De forklaringer, der gives, er samfundsændringer, forældres pres for at få en diagnose og en øget kapacitet i psykiatrien.

Dansk Psykologforening (2018) viser, at PPR-psykologerne ofte eller jævnligt møder børn, som har brug for hjælp i forhold til skolevægning, og at denne gruppe opleves at være steget stærkt de sidste 1-2 år, primært på grund af angst, ADHD, autisme og Asperger.

ELEVINDDRAGELSE

I forhold til skolegangen i specialtilbud beskriver flere elever, at de godt kunne tænke sig, at der blev arbejdet mere målrettet med at styrke deres sociale kompetencer fx i forhold til frikvarterer, hvor enkelte gerne vil være sammen med almeneleverne, og andre gerne vil have støtte til at igangsætte en aktivitet med deres klassekammerater. Enkelte nævner, at de godt kunne tænke sig, at der blev stillet større krav til deres adfærd, og at miljøet i specialklassen en gang imellem kan være for beskyttende. Nogle elever oplever, at de ikke er blevet inddraget i de faglige og sociale mål for dem, at det ikke er tydeligt hvilke forventninger og målsætninger, der for dem. Endvidere føler nogle elever, at de ikke er blevet inddraget i beslutninger om hvilken støtte, der virker bedst for dem.

FORSKNINGEN

I det systematiske review "Effekt og pædagogisk indsats ved inklusion af børn med særlige behov i grundskolen" (Dyssegaard et m.fl., 2013) viser resultaterne, at elever med særlige behov har gavn af tydelige målsætninger for deres faglige og sociale udvikling. Elevplaner der er udarbejdet af lærere, ressourcepersoner, forældre og eleverne selv, viser en positiv effekt i forhold til elevernes aktivitetsniveau i undervisningen, faglige udvikling, selvtillid og selvsikkerhed og relation til klassekammerater. Det peger på, at eleverne har stort udbytte af at vide, hvad den præcise målsætning er for deres læring, således at de kan se og følge deres egen progression.

KOMMUNIKATION MED FORÆLDRE TIL BØRN MED SÆRLIGE BEHOV

Når det gælder dagtilbud, er der generelt en god kommunikation mellem forældre og medarbejdere. Dette faciliteres bl.a. af de daglige møder mellem forældre og medarbejdere. Nogle forældre oplever, at det kan være svært at benytte intra som kommunikationsform. I forhold til elever i skolen kan det til tider opleves vanskeligt for både forældre og medarbejdere at opnå en gensidig god kontakt. Dette skyldes til dels, at medarbejdere kan føle, at de mangler kompetencer til at gennemføre vanskelige samtaler, og at de oplever forældrene som meget sårbare. Forældrene giver udtryk for, at de ikke altid føler sig hørt og respekterede og nogle gange har en oplevelse af, at de er opgivet på forhånd og står alene med deres udfordringer. Der kan være forskellige opfattelser blandt lærere og forældre omkring de krav, der stilles til eleverne. Lærere kan have en oplevelse af, at forældrenes forventninger til målsætninger for eleverne er for høje, hvorimod forældre kan opleve, at lærerne har for lave forventninger til målsætninger for deres børn.

Der er i et dagtilbud i kommunen søgt og bevilliget et toårigt projekt om forældrevejledning. BFC superviserer dette projekt, hvor det er forældres behov, der er i centrum. Dagtilbuddets medarbejdere støtter også i projektet. Erfaringerne fra dette projekt vil med fordel kunne deles på tværs af kommunen.

FORSKNING

I en systematisk kortlægning om forældreinvolvering og forældresamarbejde (Dyssegaard & Egelund, 2016) viser resultaterne fra de inkluderede metaanalyser og systematiske review helt overordnet, at en øget forældreinvolvering kan give socialt udsatte børn og unge en bedre kognitiv og social funktion i hjem, dagtilbud og skole. Der er i den forbindelse klare tegn på, at arbejdet med øget forældreinvolvering, når den er forankret i dagtilbud og skole, giver de bedste resultater.

SAMARBEJDE MELLEML ALMENTILBUD OG SPECIALTILBUD

De interviewede beskriver, at almentilbuddene og specialklasserne tidligere har haft et mere udbygget samarbejde end i dag. Det nuværende manglende samarbejde begrundes med for få ressourcer i forhold til personalenormering, det stærkt stigende antal elever i specialklasserne, elevernes mere komplekse vanskeligheder i dag, og at lærernes specialisering ikke er så anvendelig i almenområdet. Der er endvidere ingen medarbejdere på skolerne, der underviser i begge afdelinger.

Det påpeges af flere elever, at de kan føle sig stigmatiserede og isolerede i specialklasseafdelingen, da samvær mellem eleverne fra begge tilbud er vanskeliggjort ved, at specialklasserne ligger i en afdeling for sig selv og har frikvarter forskudt i forhold til almenklassernes.

FORSKNING

I en forskningskortlægning (Dyssegaard et m.fl., 2013) viser resultaterne, at det kan have betydning for etableringen af inkluderende fællesskaber, at der er et samarbejde mellem almentilbud og specialtilbud, bl.a. ved at lærere kan opnå en mere positiv holdning overfor inklusion, når der er et samarbejde mellem almenlæreren og læreren med specialpædagogisk kompetence om undervisningen i almenklassen. Det viser sig også, at specialtilbud på almentilbud kan have en positiv effekt på eleverne med særlige behov, når personalegruppen på almentilbud oplever, at specialtilbuddet har en høj kvalitet. Et struktureret samarbejde mellem almenlæreren og læreren med specialpædagogiske kompetencer fremmer almenlærerenes kendskab til og arbejde med elevernes faglige målsætninger. Endelig ses det, at støtte og konsultativ bistand fra fx en speciallærer forbedrer almenlærerenes holdning til inklusion og understøtter almenlæreren i at tilpasse deres undervisning til de enkelte elevers behov.

KOMPETENCEUDVIKLING

Der har været sat utroligt mange initiativer i gang i forhold til kompetenceudvikling i kommunen. Det har tydeligvis udfordret i forhold til en reel implementering i praksis, og det opleves generelt, at der savnes en evaluering af forløbene efter implementering.

Det er helt tydeligt, at ICDP er blevet et fælles arbejdsredskab for medarbejderne i dagtilbuddene, og har været med til at ændre den måde, medarbejdere taler om børn på. LP-modellen har også været et positivt redskab for skolerne, men der er ikke rigtig blevet arbejdet konsekvent med den efter afsluttet implementering, og den er ikke videregivet til nye medarbejdere. Der er endvidere ikke etableret en kobling mellem ICDP i dagtilbuddene og LP-modellen i skolerne.

Kompetencehjulet opleves ikke af medarbejderne som et nyttigt redskab for at følge alle børns udvikling. Den viden, medarbejderne får, er ikke tilstrækkelig i forhold til den tid, der bruges til at udarbejde Kompetencehjulet. Det er endvidere medarbejdernes klare opfattelse, at det ikke benyttes af skolerne.

Kurset i social inklusion opleves teoretisk set interessant, men har ikke haft megen indvirkning direkte ind i praksis.

Der efterlyses generelt kurser, som har en mere direkte og målrettet effekt på praksis.

FORSKNING

I et systematisk review af international og national forskning (Dyssegaard & Egelund, 2017) om anvendelse af forskning i grundskolen viser resultaterne, at kompetenceudvikling er en væsentlig faktor, når der skal indføres nye tiltag eller indsatser i organisationerne. Kompetenceudviklingen skal være både målrettet, dvs., at kompetenceudviklingen er rettet mod, hvad der reelt kan gøres i det enkelte dagtilbud, stue, skole eller klasse, samt intensiv, hvilket vil sige, at den strækker sig over tid og indeholder feedback med fokus på det pædagogiske personale i praksis. Det er optimalt, hvis kompetenceudviklingen ikke blot består af kurser om teoretiske og praktiske fakta og procedurer, men skal formidles på forskellige måder som fx i form af støtte og vejledning, videooptagelser, feedback på observationer og brug af data fra børn eller elever.

LANDSBYORDNINGEN

Det at dagpleje, dagtilbud og skole er samordnet, som det er tilfældet i de fire landsbyordninger samt på en nybyggede daginstitution og skole i Odder by, rummer en lang række fordele. Det er optimalt, hvis de ligger på samme matrikel, og hvis der er et samarbejde mellem de pædagogiske ledelser og det pædagogiske personale. På denne måde skabes der en god mulighed for at skabe kontinuitet i det pædagogiske arbejde med børn og elever fra 0-13 år eller fra 0-16 år, når skolerne har overbygning. Denne mulighed for kontinuitet gælder også i relationen til forældrene.

I de to landsbyordninger, hvor dagtilbud og skole ikke er på samme matrikel og med en betydelig afstand mellem enhederne, opleves det, at det er vanskeligt at etablere samme kontinuitet og tætte samarbejde.

De mindre skoler har nogle potentialer for at kunne inkludere børn med særlige behov i deres tættere og mere overskuelige miljøer. Dette har været tilfældet på en af landsbyskolerne, hvor medarbejderne også beskriver en stor faglig tilfredshed og stolthed over forløbet.

De mindre skoler har dog også nogle udfordringer i forhold til at dække skolens fagrække, herunder specifikt matematik og en bred vifte af specialpædagogisk viden i forhold til elever med specifikke vanskeligheder. Skolerne har heller ikke samme adgang til interne ressourcepersoner som de større skoler, hvorfor det opleves som svært at få de vejlednings- og supervisionsforløb om de indsatser, som de sætter i gang.

FORSKNING

En analyse fra Center for Landdistriktsforskning på Syddansk Universitet (Sørensen, 2018) har vist, at de fysiske og økonomiske rammer, herunder dagtilbud og skoler, og den menneskelige kapital er af betydning for et landsbysamfunds styrke og muligheder for befolkningsvækst, og derfor har landsbyordningen en betydelig værdi i sig selv, især når der er et godt samarbejde.

Dyssegaard og Egelund (2017) viser, at mindre skoler og skoler med en høj procentdel af elever fra udsatte familier synes at fremme en mere positiv motivation for nye indsatser og aktiviteter blandt medarbejdere.

Ugebrevet A4 (Rysgaard, 2016) har på af baggrund data fra Undervisningsministeriets databank foretaget analyser af linjefagskompetencer, og de viser, at landkommuner ligger lavere i kompetencedækning, og at små skoler er hårdest ramt.

DET TVÆRGÅENDE SAMARBEJDE OG EKSTERNE RESSOURCEPERSONER

At Odder kommune med sine omkring 22.000 indbyggere er landets 12. mindste, rummer både fordele og ulemper. Blandt fordelene kan nævnes, at der er et godt indbyrdes kendskab i kommunen, og at der ikke er langt fra institutionerne til forvaltningen. Der er imidlertid et behov for, at kommunen udarbejder en oversigt over, hvad de forskellige instanser tilbyder, til hvem og hvordan, da det klart opleves, at medarbejdere og forældre ikke nødvendigvis ved, hvad der er af tilbud og muligheder.

I stort set alle fokusgruppeinterview har mulighederne for adgang til ressourcepersoner været nævnt som afgørende for at kunne skabe inkluderende læringsfællesskaber. Kommunen råder over ressourcepersoner både centralt ved BFC, herunder PPR, og der er ressourcepersoner på de enkelte dagtilbud, i de enkelte skoler, i dagplejen, ligesom personer fra specialtilbuddene i princippet kan fungere som ressourcepersoner internt, om end det nævnes, at der ikke er megen tid til rådighed.

FORSKNING

Resultaterne fra Dokumentationsprojektet (Baviskar m.fl., 2015) viste, at kommunerne havde udbygget det tværprofessionelle samarbejde, ikke bare for at understøtte en tidlig indsats omkring udsatte børn, men for at sikre, at overgange mellem dagtilbud og skole og mellem skole og ungdomsuddannelse foregik på en måde, hvor der var sammenhæng. Store kommuner har etableret distriktsmodeller, nogle kommuner har etableret familiehuse, hvor tanken har været, at familierne oplever et andet forum end at mødes i forvaltningen, så der sikres et trygt samarbejde mellem familierne og rådgiverne. Der er også kommuner, der har etableret tilbud til forældre umiddelbart før og efter børns fødsel.

Specifikt for anvendelsen af ressourcepersoner viser et systematisk review af forskningen (Dyssegaard og Egelund, 2017), at ressourcepersoner skal yde støtte både i forberedelsen og iværksættelsen af en ny indsats eller praksis, at de skal være aktive og effektive for at forbedre personalets kompetencer, at de skal have personalets tillid og kunne samarbejde med ledelsen.

PPR

Der udtrykkes generelt en stor tilfredshed med samarbejdet med PPR. De lange ventetider efter henvisning frustrerer dog, og der ønskes også en udvidet adgang til PPR-medarbejderne i dagtilbud og skole, både i forhold til observationer, supervision og praksistiltag. PPR er dog underlagt det stigende antal henvisninger, der betyder, at der er en meget stor sagsbyrde med disse "skal"-opgaver. De faste konferencer opleves som positive, da de giver mulighed for regelmæssigt at få både kollegial og psykologisk sparring, noget medarbejderne i kommunen virker gode til at benytte. Dog kan der sættes spørgsmål ved, om de konferencer, der afholdes i dagtilbud og skoler, er medvirkende til at øge antallet af henvisninger, da medarbejderne på forhånd skal beskrive problemstillinger inden afholdelse af konferencen, hvorfor fokus på forhånd er på fejlfinding, stik imod intentionen.

FORSKNING

Dansk Psykologforening (2018) har i december 2017 gennemført en undersøgelse blandt alle PPR-psykologer og -ledere. Denne viser, at 70 % af lederne og 80 % af psykologerne vil tilbyde flere behandlingsopgaver som en fuldt integreret del af PPR's opgaveportefølje, at 56 % af psykologerne og 27 % af lederne foreslår en højere grad af understøttelse af dagtilbud og skoler, samt at 29 % af både ledere og psykologer foreslår mere tidlig indsats og forebyggelse.

FORVALTNING OG LEDELSE

Der er sket mange ændringer på Odder Kommunes skoleområde gennem de senere år. Der er nedlagt en heldagsskole, der er nedlagt specialklasser og derefter sket en voldsom forøgelse af antallet af elever på kommunens specialklasserækker. Det har også betydet, at man har skullet afskedige medarbejdere og derefter har været nødt til at skulle nyansætte medarbejdere med de følger, det får for kontinuiteten. Kommunen har også haft flere udskiftninger på forvaltningsniveau, hvilket har medført, at nye målsætninger med nye initiativer ikke nødvendigvis er kommunikeret tydeligt ud i kommunen, samt at der ikke altid er fulgt op og evalueret på igangsatte initiativer.

Der fra skoleåret 17/18 ændret på skolernes ledelser, således at der er to skoleledere i Odder by og én skoleleder for de fire landsbyordninger. Der berettes stadig om en del usikkerhed i forhold til ansvarsfordelingen mellem de forskellige ledere, og medarbejderne kan føle, at der er blevet langt til skolelederen.

FORSKNING

Dokumentationsprojektet (Baviskar m.fl. 2015), der fulgte 12 kommuners arbejde med inklusion i tre år viste, at det kunne være svært at skabe det fælles værdigrundlag, der ifølge politikere, forvaltning, skoleledelse, lærere og pædagoger samt forældre skulle skabes om inklusion, og at nogle af forhindringerne var ændringer i forvaltningsstruktur og ledelse. Der har i flere tilfælde været en for stærk top-down-styring, og man har ikke formået at få medarbejderne forpligtede på at overtage værdigrundlaget. Der har især været tre forhold, der gjorde sig gældende: lærernes følelse af afmægtighed, manglende gennemskuelighed i ressourcefordeling og at PPR's funktion ikke i tilstrækkelig grad er omstillet fra at være individuelt sagsorienteret til at være konsultativ.

FORTÆLLINGER DER GÅR PÅ TVÆRS AF KOMMUNEN

Blandt såvel medarbejdere som forældre er der nogle fortællinger om generelle nedskæringer på normeringer både i dagtilbud og skole, hvor det beskrives, at det er vanskeligt at nå de enkelte børn og elever. Disse fortællinger om manglende ressourcer har også været omtalt i medierne, både i de trykte og i de sociale medier, hvor det gengives, at der er stor usikkerhed overfor, om Odder reelt kan løfte inklusionsopgaven indenfor de givne rammer. Der er tydeligvis et behov for, at kommunen skal blive bedre til at kommunikere målsætninger og strategier ud, og at der bliver givet et retvisende billede af, hvilke ressourcer der reelt er tilstede.

I kommunen findes der også nogle uformelle "diagnoser", så som "gråzone"-børn og "inklusionsbørn", og såvel forældre som medarbejdere nævner, at der er fem til syv sådanne børn eller elever på henholdsvis stuerne og i klasserne.

Endvidere tales der om børns og elevers "dagsform" på tværs af interviewene. Begrebet bruges både af medarbejdere, forældre og elever, og det dækker over, hvilket overskud og motivation

barnet eller eleven har den pågældende dag. Begrebet benyttes som en forklaring på eller årsag til, at barnet eller eleven ikke nødvendigvis kan deltage i dagens aktiviteter.

FORSKNING

Det systematiske review om anvendelse af forskning i grundskolen (Dyssegaard og Egelund, 2017) viser, at positive holdninger og opfattelser hos medarbejdere og brugere er en forudsætning for, at en iværksættelsesproces skal blive en succes, samt at hensigterne med indsatsen og tydeligheden af processerne gøres klart for alle deltagere. I forhold til at skabe positive holdninger og opfattelser er det afgørende, at skolelederen går forrest i processen og sikrer, at der er tid til planlægning og samarbejde, samt at principperne i projektet bliver fastholdt på trods af de udfordringer, der sjældent kan undgå at opstå undervejs.

6. OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER FOR DET KOMMENDE ARBEJDE I ODDER KOMMUNE

Indledningsvis skal det endnu en gang pointeres, at analysen tager udgangspunkt i deltagerens egne oplevelser af deres hverdag i Odder Kommune. Det skal endvidere understreges, at disse ikke er afstemt med faktuelle oplysninger om fx normeringer, ændringer i politik eller strategier i kommunen.

Det er bemærkelsesværdigt, at der på tværs af alle interview udtrykkes en holdning om, at det er vigtigt at arbejde med inklusion. Der er et tydeligt engagement i kommunens fællesskab og et tilhørsforhold til de institutioner, som de enkelte er tilknyttede eller benytter sig af. Det er helt centralt at fremhæve, at medarbejderne er meget kompetente til at reflektere over deres egen praksis og beskrive de udfordringer, de oplever i hverdagen både rent organisatorisk, men også i forhold til deres egne professionelle roller.

Odder Kommune har igennem de senere år igangsat mange tiltag i forhold til at fremme mere inkluderende fællesskaber. Tiltagene har overordnet set været velvalgte, og flere af dem er også beskrevet i nyere inklusionsforskning som virkningsfulde. Det fremgår imidlertid tydeligt i analysen, at de enkelte tiltag ikke nødvendigvis er implementeret tilstrækkeligt, at der generelt savnes en evaluering af tiltagene og en kontinuerlig opfølgning. Dette har medført, at medarbejdere og ledere ikke altid har følt et medansvar og ejerskab for tiltagene.

Analyserne viser, at der er en række opmærksomhedspunkter, det er vigtigt at tage op i det kommende arbejde i Odder Kommune:

- Der er behov for at udarbejde strategier og målsætninger for inklusionsindsatser både på den enkelte institution og på det overordnede kommunale niveau. Det skal i den forbindelse nævnes, at der i 2015 er udarbejdet en handleplan for 0-18-årsområdet for udviklingen af inkluderende fællesskaber, som ikke er effektueret.
- Det er nødvendigt at styrke tidlig opsporing og indsatser for, at børn og elever hurtigt muligt kan få iværksat den støtte, de har brug for i almenmiljøet. Det vil være en styrke at inddrage sundhedsplejen mere i dette arbejde.
- Det er konstateret, at der er mange problemer forbundet med de overgange, der er i børn og unges liv, hvorfor der er behov for nogle overordnede strategier for kommunen og de enkelte dagtilbud og skoler. Det vil være en fordel, at afgivende institutioner og modtagende institutioner udarbejder fælles retningslinjer for dette samarbejde.
- Der vil med fordel kunne etableres en højere grad af elevinddragelse og et tættere forældresamarbejde, således at der er en gensidig forståelse for medarbejdernes, elevernes og forældrenes forventninger og målsætninger.

- Et udbygget samarbejde mellem almen- og specialområdet vil være en fordel. Specialtilbuddene kan være med til at styrke almentilbuddet, og et udbygget samarbejde vil også skabe bedre muligheder for delinklusion eller inklusion af elever.
- Der bør i forhold til kompetenceudvikling lægges vægt på, at den skal være mere målrettet praksis, co-teaching er et godt eksempel på en sådan fremgangsmåde.
- Der bør prioriteres mere målrettet, hvad der er behov for, og der bør arbejdes med at sikre en bedre implementering og evaluering af indsatser. Der er tydeligvis ikke fulgt op i forhold til fx Kompetencehjulet, der ikke opleves som særlig brugbart af medarbejderne, i hvert fald ikke i forhold til alle børn i dagtilbud.
- I forhold til landsbyordninger er der behov for, at de får en styrket adgang til eksterne ressourcepersoner. Endvidere er der behov for, at ansvarsfordelingen i den nye ledelsesstruktur bliver tydeliggjort, således at medarbejdere og pædagogiske ledere får en afklaring af de roller, der ligger i strukturen.
- Der er brug for, at der udarbejdes en oversigt over, hvad der tilbydes i det tværgående samarbejde, samt hvilke muligheder medarbejdere og borgere har for råd og vejledning. I forhold til PPR kan der med fordel ses på, hvordan dens opgaveportefølje kan justeres, så de ønsker, der er om en større tilgængelighed af PPR medarbejdere i de enkelte institutioner, kan tilgodeses. Det kan i den forbindelse være relevant at se på konferencestrukturen og henvisningsprocessen.
- I forhold til kommunikation på tværs i kommunen er der brug for, at medarbejdere og borgere oplyses om prioriteringer af og brugen af ressourcer på børne- og ungeområdet med henblik på at undgå fortællinger, der måske ikke er korrekte.

I forhold til det kommende arbejde i Odder Kommune er det væsentligt at fremhæve, at udviklingen af inkluderende fællesskaber er en løbende, kontinuerlig proces, hvor mange faktorer spiller ind. Det er derfor helt afgørende, at der i det kommende arbejde foretages nogle tydelige prioriteringer af, hvilke områder der skal arbejdes med først.

BILAG 1: REFERENCER

Baviskar, S., Dyssegaard, C.B., Egelund, N. & De Montgomery, C. (2015). *Dokumentationsprojektet: Kommunernes omstilling til øget inklusion pr. marts 2015*. Aarhus Universitet og SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Danmarks Evalueringsinstitut (2014). *Inklusion i dagtilbud. Kortlægning af arbejdet med inklusion i daginstitutioner og dagpleje*. København: EVA.

Dansk Psykologforening (2018): *Dansk Psykologforenings undersøgelse af PPR-ledere og PPR-psykologer 2018. Visioner og nuværende praksis i PPR*. <http://www.dp.dk/wp-content/uploads/ppr-undersogelse-dansk-psykolog-forening-2018.pdf>

Dyssegaard, C. B., (2009). *Inkluderende pædagogik – Intentioner og virkelighedens verden. Et mixed methods forskningsprojekt*. Aarhus Universitet.

Dyssegaard, C. B. & Egelund, N. (2017). *Vidensnotat om anvendelse af forskning i grundskolen*. København, dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, Aarhus Universitet.

Dyssegaard, C. B. & Egelund, N. (2016). *Systematisk kortlægning om forældreinvolvering og forældresamarbejde, der kan fremme læring hos børn og unge med ressourcetsvag social baggrund i dagtilbud og skole*. Clearinghouse Forskningsserien 2016, nr. 29. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, Aarhus Universitet.

Dyssegaard, C. B. & Egelund, N. (2015). *Dokumentationsprojektet: 19 skolers erfaringer med inklusion 2013-2015. En kvalitativ analyse*. Aarhus Universitet.

Dyssegaard, C. B., Larsen, M. S. & Tiftikci, N. (2013). *Effekt og pædagogisk indsats ved inklusion af børn med særlige behov i grundskolen. Systematisk review*. Clearinghouse forskningsserien 2013, nr. 13. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, Aarhus Universitet.

Dyssegaard, C. B., Larsen, M. S. & Hald, B. (2013). *Inklusion med et samtidigt specialpædagogisk tilbud i almenskolen. En kortfattet systematisk forskningskortlægning*. København, Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, Aarhus Universitet.

Dyssegaard, C.B., Egelund, N. og Sommersel, H.B. (2017). *What enables or hinders the use of research-based knowledge in primary and lower secondary school – a systematic review and state of the field analysis*. Danish Clearinghouse for Educational Research. Research Series Number 31. Aarhus University.

Egelund, N. & Tetler, S. (red.) (2009). *Effekter af specialundervisningen*. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.

Hattie, J. (2009). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. Abingdon, Oxon: Routledge.

Jakobsen, R. G. (2018). Andel af børn og unge med en psykiatrisk diagnose fordoblet på få år. *Momentum*, Nr. 7, 10. april 2018.

Mitchell, D. (2008). *What really works in Special and Inclusive Education. Using Evidence-based teaching strategies*. London: Routledge.

Nielsen, C. P., Rangvid, B. S., Christensen, C. P., Dyssegaard, C.B., Egelund, N. & Henze-Pedersen, S. (2016). *Inklusion i Folkeskolen. Sammenfatning af resultaterne fra Inklusionspanelet*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Pedersen, C., Madsen, B. & Kornerup, I. (2009). *Inklusionens pædagogik*. København: Hans Reitzels Forlag.

Petersen, K. E., Kraglund, K. & Ladefoged, L. (2017). *Betydningen af sundhedsplejens ekstra tilrettelagte indsatser for små børn og deres forældre*. DPU, Aarhus Universitet.

Rysgaard, K. K. (2016). Se kortet: Er lærerne på din lokale skole uddannet i de fag, som de underviser i? *Ugebrevet A4*, 29. juni 2016.

Schulting, A. B., Malone, P. S. & Dodge, K. A. (2005). The Effect of School-Based Kindergarten Transition Policies and Practices on Child Academic Outcomes. *Developmental Psychology*, Vol 41(6), Nov 2005, 860-871.

Sørensen, J.F.L. (2018): The importance of place-based, internal resources for the population development in small rural communities. *Journal of Rural Studies*, Vol. 59, p. 78-87.

BILAG 2:

BEGREBSDEFINITIONER OG FORKORTELSER

BEGREBSDEFINITIONER:

Co-teaching: Co-teaching betyder, at en almenlærer og en speciallærer slår deres ekspertiser sammen for at opfylde alle elevernes behov i undervisningen både almenelevers og elever med særlige behovs. Det kræver, at begge lærere er aktive i undervisningen, samt at der er støtte fra ledelsen, tid til planlægning, enighed om tilgange til elever, enighed om timernes tilrettelæggelse og mål og klar kommunikation til forældre om formålet.

ICDP: International Child Development Programme er et teori- og evidensbaseret program, der sigter mod at øge kvaliteten af samspillet mellem børn og voksne. Programmets grundlæggende mål er at gøre voksne mere lydhøre overfor børns behov samt forbedre de voksnes evne til at møde børn på børnenes egne præmisser.

Kompetencehjulet: Er et redskab til det pædagogiske arbejde, herunder arbejdet med læreplaner, dokumentation og overgange og tværfagligt samarbejde.

KRAP: Står for Kognitiv Ressourcefokuseret & Anerkendende Pædagogik og er et nyere pædagogisk koncept. Metodisk og teoretisk tager KRAP afsæt i de kognitive behandlingsformer og i det ressourcefokuserede menneske- og behandlingssyn.

LP-modellen: Modellen kan bruges som redskab til udvikling og forbedring af skolers læringsmiljø ved at styrke lærere og pædagogers analytiske evner i forhold til de problemer, de oplever i mødet med eleverne.

SMTTE-model: Modellen lægger op til systematisk at analysere og beskrive den sammenhæng, man befinder sig i, forholde sig bevidst til at fastsætte mål, tegn og tiltag og derpå evaluere og dokumentere udviklingen af det pædagogiske arbejde for børn.

Tidlig SFO: I Odder Kommune har indført tidlig SFO. Det betyder, at alle skolestartende børn automatisk skifter til SFO d. 1. april i det år, hvor de starter i skole.

VISO: Er den nationale Videns- og Specialrådgivningsorganisation på det sociale område og på specialundervisningsområdet. VISO's rådgivning bidrager til, at den specialiserede viden kommer til gavn dér, hvor behovet er.

FORKORTELSER:

AKT: Adfærd, kontakt og trivsel

BFC: Børne og Familiecentret

DSA: Dansk som andetsprog

DPU: Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus Universitet

PPR: Pædagogisk Psykologisk Rådgivning

PPV: Pædagogisk-psykologisk vurdering

SFO: Skolefritidsordninger

RenViden